

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

**Styk s dítětem jako jeden z aspektů rodičovské
odpovědnosti**

Barbora Marešová

Plzeň 2021

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Barbora MAREŠOVÁ**
Osobní číslo: **R16M0159P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Styk s dítětem jako jeden z aspektů rodičovské odpovědnosti**
Zadávací katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování

1. Vymezení některých pojmů
2. Rodičovská odpovědnost
3. Zásahy do rodičovské odpovědnosti
4. Styk s dítětem
 - 4.1. Právní úprava styku
 - 4.2. Formy styku
5. Určení styku s dítětem
 - 5.1. Dohoda rodičů
 - 5.2. Soudní úprava styku s dítětem
6. Zásahy státu do styku s dítětem
7. Procesní souvislosti

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.**
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2020**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2021**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni v březnu 2021

Barbora Marešová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady, které mi poskytl. Dále bych tímto chtěla poděkovat své rodině za celkovou pomoc v průběhu studia.

Seznam zkratek:

ABGB	císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný občanský zákoník
EÚLP	Evropská úmluva o lidských právech
EÚPrDt	Evropská úmluva o výkonu práv dítěte
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
KS	Krajský soud
Listina	ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
NS	Nejvyšší soud
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
TrZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
ÚPrDt	Úmluva o právech dítěte
Úmluva o styku	Úmluva o styku s dítětem
ÚS	Ústavní soud České republiky
ZOR	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
ZPR	zákon č. 265/1949, o právu rodinném
ZSPOD	zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
ZSoP	zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Obsah

Úvod	9
1. Vymezení základních pojmů	11
1.1. <i>Pojem rodinného práva</i>	11
1.2. <i>Pojem rodina</i>	12
1.3. <i>Rodiče a dítě a jejich vzájemná práva a povinnosti</i>	14
2. Rodičovská odpovědnost	16
2.1. <i>Pojem rodičovské odpovědnosti v historickém vývoji</i>	16
2.2. <i>Pojem rodičovská odpovědnost</i>	18
2.3. <i>Vznik a trvání rodičovské odpovědnosti</i>	21
2.4. <i>Nositelé rodičovské odpovědnosti</i>	22
2.5. <i>Obsah rodičovské odpovědnosti</i>	23
2.6. <i>Výkon rodičovské odpovědnosti a zásahy soudu do rodičovské odpovědnosti</i>	25
3. Osobní styk rodiče s dítětem	25
3.1. <i>Právo na osobní styk rodiče s dítětem v historickém vývoji</i>	25
3.2. <i>Pojem „styk“ a jeho základní charakteristika</i>	27
3.3. <i>Vzájemnost práva na styk</i>	28
3.4. <i>Rezidentní a nerezidentní rodič</i>	31
3.4.1. <i>Povinnosti rezidentního rodiče</i>	32
3.4.2. <i>Vzájemná informační povinnost</i>	34
3.5. <i>Obsah práva osobního styku s dítětem</i>	35
3.6. <i>Rozsah práva na styk s dítětem</i>	36
3.7. <i>Formy styku s dítětem</i>	38
3.7.1. <i>Přímý styk</i>	39
3.7.2. <i>Omezený osobní styk</i>	41
4. Problematická realizace styku s dítětem	43
4.1. <i>Konflikty mezi rodiči</i>	43
4.2. <i>Ztěžování realizace styku s nerezidentním rodičem</i>	45
4.3. <i>Odstěhování dítěte</i>	46
4.4. <i>Bránění nerezidentnímu rodiči ve styku</i>	48
4.4.1. <i>Následky bránění ve styku</i>	51
4.4.2. <i>Syndrom zavrženého rodiče</i>	52
4.4.3. <i>Navrhované řešení</i>	53

5. Procesní aspekty	54
5.1. Příslušnost soudu	57
5.2. Zahájení řízení.....	59
5.3. Účastníci řízení a průběh řízení	61
5.3.1. Postavení nezletilého v řízení před soudem.....	62
5.4. Rozhodnutí ve věci samé.....	65
5.4.1. Dohoda rodičů a určení styku rozhodnutím soudu.....	66
5.5. Výkon rozhodnutí.....	69
5.5.1. Průběh výkonu rozhodnutí.....	70
5.5.2. Způsoby výkonu rozhodnutí	71
5.6. Náklady řízení.....	73
5.7. Řízení o odvolání	74
6. Zásahy státu do práva na styk s dítětem	74
6.1. Omezení a zákaz styku	74
6.2. Zákaz a omezení styku v souvislosti se zásahem do rodičovské odpovědnosti.....	76
6.2.1. Pozastavení rodičovské odpovědnosti a styk s dítětem.....	77
6.2.2. Omezení rodičovské odpovědnosti a styk s dítětem	78
6.2.3. Zbavení rodičovské odpovědnosti a styk s dítětem	78
Závěr	80
Cizojazyčné resumé	82
Seznam použitých zdrojů	83
<i>Odborná literatura</i>	83
<i>Odborné články</i>	84
<i>Právní předpisy</i>	84
<i>Rozhodnutí soudu</i>	85
<i>Ostatní zdroje</i>	86

Úvod

Pro zpracování diplomové práce jsem si vybrala téma styk s dítětem jako jeden z aspektů rodičovské odpovědnosti, které představuje jedno ze stěžejních práv rodiče a dítěte a velmi úzce souvisí s péčí o dítě. Právě rodinné zázemí a styk dítěte s oběma rodiči je důležitým faktorem, kdy prostřednictvím styku rodič své dítě ovlivňuje, vychovává a připravuje na budoucí život. Rodiče jakožto nositelé práv a povinností, které zahrnuje rodičovská odpovědnost, mají povinnost být dítěti řádným vzorem, neboť to, co se dítě naučí od svých rodičů, nese s sebou až do dospělosti, a proto by měl každý rodič přijmout toto břemeno a jednat vždy v nejlepším zájmu dítěte.

Rodinné vztahy nás obklopují denně a mnoho z nás se možná v dětství ocitlo v situaci, kdy si rodiče přestali rozumět a následoval jejich rozchod. Dle mého soudu je téma styku o dítě aktuální a bude aktuální vždy, neboť k rozkolům v rodinách dochází často, a proto je třeba řešit úpravu následné péče a styku se společným dítětem, jakož i otázku výživného. V životě dítěte je sice velmi důležité, aby v něm figurovali i nadále oba rodiče stejnou měrou, v praxi je to však někdy nerealizovatelné, a to pro nepřekonatelné rozpory mezi rodiči.

V úvodu své práce se budu věnovat zejména základním pojmům tak, aby byly tyto dostatečně vysvětleny a práce tak tvořila ucelený text věnující se problematice styku rodičů s dítětem. V následující kapitole práce se budu zabývat pojmem rodičovská odpovědnost, a to i v historickém kontextu, jak se její obsah a zákonné vymezení změnilo. Pojem rodičovská odpovědnost je zásadní pro celou práci, neboť právo a zároveň povinnost osobního styku rodiče s dítětem je jedním z jejích částí a stěžejních atributů, neboť bez realizace styku nelze na dítě působit, ovlivňovat ho a pečovat o něj. Střed a základ celé práce potom tvoří kapitola věnující se styku s dítětem jako takovému, kde se setkáme i s pojmy rezidentní a nerezidentní rodič důležitými pro diplomovou práci a budou vymezeny rovněž další problematické aspekty výkonu styku rodiče s dítětem. V poslední řadě je třeba věnovat se i některým procesním otázkám a otázkám souvisejícím s omezením, či dokonce zákazem styku.

Cílem diplomové práce je vytvořit ucelený text, který poskytuje výklad a úvahu nad některými otázkami týkajícími se realizace osobního nebo nepřímého styku, přičemž se nemá jednat o pouhý výčet, či popsání zákonných ustanovení. Mám za to, že při výkonu soudcovské moci, advokacie či činnosti úředníků OSPOD je třeba jednat zvýšené opatrnosti, neboť se vždy jedná v zájmu nezletilých dětí, které nejsou schopny bránit a hájit svá práva samy. Rodinné právo je velmi citlivou oblastí, kdy je třeba dbát opatrnosti a rovněž je třeba k věci přistupovat dostatečně odborně. Cílem je tedy rovněž poukázat na problematické aspekty realizace styku, kdy je zapotřebí zvláštní odbornosti a hlavně zájmu každého, kdo se rodinnému právu věnuje.

Pro účely diplomové práce budu vycházet zejména z pozitivní právní úpravy, ale rovněž z předešlé právní úpravy zakotvující rodinné právo. Ačkoli je rodinné právo považováno za kontinuální ve srovnání se stavem před rokem 2014, je třeba poukázat na některé změny v této oblasti, byť třeba formulační, proto se zaměřím i na předešlou právní úpravu.¹ Dále budu vycházet z důvodové zprávy k přijetí OZ a příslušné komentářové literatury. V průběhu psaní práce budu rovněž vycházet z učebnicových a monografických zdrojů, jakož i odborných článků. V poslední řadě je třeba zmínit důležitost ustálené rozhodovací praxe obecných soudů, ale i ÚS ČR, které rovněž představují důležitý zdroj pro zpracování tématu.

¹ ŠÍNOVÁ, Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013. Teoretik.s. 20.

1. Vymezení základních pojmů

Předmětem diplomové práce je zpracování tématu styku s dítětem jako jednoho z aspektů rodičovské odpovědnosti, které je jedním ze stěžejních práv rodiče a dítěte. V následujících kapitolách a podkapitolách se proto budu věnovat základním pojmům, tj. rodinné právo, rodina, rodiče a dítě a jejich vzájemná práva a povinnosti a rodičovská odpovědnost, které považuji za klíčové pro svou diplomovou práci. Nejdůležitějším pojmem, kterému se budu věnovat následně, je styk s dítětem, jež představuje jedno z nejdůležitějších vzájemných práv rodiče a dítěte a je těžištěm celé diplomové práce.

1.1. *Pojem rodinného práva*

Pojem rodinného práva lze chápat ve dvojitým smyslu, a to v objektivním právním smyslu, nebo subjektivním právním smyslu. Rodinnému právu v objektivním smyslu můžeme rozumět jako souboru právních norem upravujících postavení člověka v rodině, zejména definuje právní vztahy mezi manžely, partnery, mezi rodiči a dětmi a dále také ostatními příbuznými, a to jak v oblasti osobní, tak i majetkové.

Naopak v subjektivním smyslu chápeme rodinné právo jako míru možného chování subjektu, která je zákonem přiznána. Tato subjektivní práva lze potom třídit na práva přirozená, která souvisejí s právem na rodinný život, dále práva statusová, která vyplývají z osobního stavu, kdy příkladem můžeme uvést stav manželský a nakonec práva závazková, majetkové a nemajetkové povahy. Majetková povaha závazkových práv může spočívat v právu dítěte na výživné od povinného rodiče a nemajetková povaha naopak spočívá například v právu na osobní styk s dítětem apod.²

Stěžejním pramenem rodinného práva je OZ, kterým bylo opět rodinné právo začleněno do práva občanského, na rozdíl od předešlé právní úpravy, kdy bylo rodinné právo samostatně upraveno v ZOR. Rodinné právo je tedy opětovně součástí OZ. OZ upravuje rodinné právo ve své části druhé, kterou dále člení na

² HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017, s. 6-7.

tři hlavy, přičemž hlava I upravuje manželství, hlava II příbuzenství a švagrovství a dále hlava III poručenství a jiné formy péče o dítě.

Část druhá OZ je sice stěžejní úpravou pro rodinné právo, ale ve vztahu k rodinnému právu je nezbytná správná aplikace taktéž obecných ustanovení občanského zákoníku, která upravují základní zásady soukromého práva, na kterých rodinné právo stojí a dále také výkladová a aplikační pravidla.

1.2. Pojem rodina

Ačkoli OZ neobsahuje ve své části druhé, která upravuje rodinné právo, zákonnou definici rodiny, právní úprava s tímto pojmem často disponuje v různých významech. Zákonnou definici rodiny neupravovala ani předchozí právní úprava, a to sice ZOR. Naposledy byla definice rodiny upravena v ustanovení § 40 ABGB z roku 1811, který pojem definoval tak, že: „*Rodinou se rozumějí rodičové se všemi svými potomky. Poměr mezi těmito osobami se nazývá příbuzenstvím, poměr však, který vzniká mezi jedním manželem a příbuznými druhého manžela švakrovstvím*“.³ Z optiky současné generace nelze úplně jasně definovat, co je rodina a zda se jedná o pojem čistě právní. Současná právní úprava rodinného práva sice neposkytuje legální definici rodiny, je tak alespoň možné zohlednit všechny její podoby a proměny ve vztahu k aktuálním společenským postojům a proměnám společnosti. V současné době při obrovské rozmanitosti společenských vztahů může tedy pojem rodina představovat různá společenství osob, ať už spojená pokrevním poutem, nebo nikoliv.

Pojem rodina je často formulována autory odborné literatury nebo vyplývá ze závěrů rozhodovací činnosti obecných soudů nebo ÚS ČR. Ze závěrů rozhodovací praxe ÚS ČR například vyplývá, že rodinu tvoří skupina osob blízkých, které mezi sebou mají úzké příbuzenské vztahy, ale také vztahy emoční, sociální, ekonomické a řadu dalších. I přesto, že z pohledu sociálního může být pojem rodiny velmi proměnlivý, tak základem rodinného vztahu je právě pokrevní příbuzenství mezi členy rodiny.⁴ Tato definice plynoucí ze závěru ÚS se jeví být jako nejpřiléhavější a v souladu s dotčenými ustanoveními části druhé, hlavy II

³ § 40 zákona č. 946/1811 Sb., Obecný občanský zákoník

⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 20. února 2007 sp. zn. II. ÚS 568/06

OZ, kdy například ustanovení § 771 OZ stanovuje, že: „*Příbuzenství je vztah osob založený na pokrevním poutu, nebo vzniklý osvojením.*“ I s ohledem na zmiňované ustanovení a závěr ÚS je tedy třeba počítat s takovými rodinnými vztahy, které nejsou spojeny pokrevním poutem, ale i tak je považujeme z hlediska právní ochrany za vztahy rodinné.

Jak již ze zmiňovaného pojetí rodiny ÚS ČR vyplývá, tradiční pojetí rodiny stojí právě na biologickém poutu mezi členy rodiny. Stát má povinnost poskytnout rodinnému životu specifickou ochranu a jeho zásadním úkolem je pro ochranu rodiny přijímat vhodná opatření, aby nedocházelo k narušování kvality nebo celistvosti rodinného života nad nezbytně nutnou míru a vztahy v rodině se mohly rozvíjet, udržovat a utužovat, přičemž z této zákonné ochrany nelze vyloučit osoby, mezi nimiž neexistují biologické vazby, nýbrž citové, emoční a jiné vazby, jež nahrazují pokrevní pouto.⁵ V této souvislosti opět narážíme na již výše řečené ve vztahu k osobám, které sice nejsou spojené pokrevním nebo příbuzenským poutem, ale i tak naplňují znaky rodiny pro jiné vazby, které tyto osoby spojují.

Zvláštní ochrana rodiny a rodičovství je zakotvena v článku 32 odst. 1 Listiny a dále v ustanovení § 3 odst. 2 písm. b) OZ, ve kterém je vyjádřena specifická ochrana rodiny a rodinného života a přesto, že základem rodinných vazeb je tradičně pokrevní pouto mezi členy rodiny, nevylučují se z ochrany i osoby pokrevně nepříbuzné, mezi kterými jsou citové rodinné vazby nebo osoby, jež žijí společně mimo institut manželství.

Povinnost specifické ochrany vyplývá i z článku 3 odst. 2 ÚPrDt, který stanovuje zvláštní povinnosti smluvních států zajistit dítěti ochranu a péči nezbytnou pro jeho blaho, přičemž mají státy brát ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných osob, a mají proto činit všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.

⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 20. února 2007, sp. zn. II. ÚS 568/06

1.3. Rodiče a dítě a jejich vzájemná práva a povinnosti

Zákonná úprava postavení rodičů a dítěte upravuje ustanovení § 855 a násl. OZ, kdy přímo ustanovení § 855 odst. 1 OZ stanovuje, že: „*Rodiče a dítě mají vůči sobě navzájem povinnosti a práva. Těchto vzájemných povinností a práv se nemohou vzdát, učiní-li tak, nepřihlíží se k tomu*“. Zákon tedy staví povinnosti a práva rodičů na rovnosti a vzájemnosti, přičemž těchto vzájemných práv a povinností se děti ani rodiče nemohou vzdát a pokud tak učiní, tak se takové jednání považuje za zdánlivé. Jiná situace nastane v případě, kdy jsou rodiče svých povinností a práv vůči dětem zbaveni nebo ve výkonu práv a povinností omezeni, a to jedině rozhodnutím soudu na základě zákona a v jeho mezích.

Rodiče, jako odpovědné osoby za své děti musí vždy jednat v nejlepším zájmu a pro blaho svého dítěte, na což naráží § 855 odst. 2 OZ. V souladu s ustanovením § 855 odst. 2 OZ musí rodiče při výkonu práv a povinností k dítěti sledovat zajištění morálního a hmotného prospěchu dítěte, tedy účelem výkonu je zajištění blaha dítěte⁶. Zmíněné ustanovení lze vykládat tak, že se jedná o pravidlo výkonu práv a povinností ve vztahu k dítěti, kdy v případě rozporu při naplňování účelu tohoto ustanovení, se považuje výkon práv a povinností za zneužití práva a lze rodiči uložit odpovídající sankci. I děti mají však vůči svým rodičům nejen práva, ale také povinnosti, což je explicitně vyjádřeno v ustanovení § 857 odst. 1 OZ⁷. Tato vyjádřená povinnost dětí se váže k dětem nezletilým i zletilým, je nutno jí však vykládat s ohledem na poměry ve společnosti a s přihlédnutím k zásadám dobrých mravů a veřejného pořádku v závislosti na konkrétní situaci.⁸

Jak již vyplývá z výše uvedeného, subjektivním právem je míněn způsob možného chování člověka v mezích právního řádu. Rodinná subjektivní práva můžeme členit na práva přirozená, která vyplývají z lidské důstojnosti a základních zaručených práv jako je např. základní lidské právo na rodinný život, dále práva osobního stavu, jež odpovídají zákonem určenému stavu, např. stavu manželskému a nakonec práva závazková. Obsahem rodinně právních závazků může být právo na plnění nemajetkové povahy nebo naopak majetkové povahy.

⁶ § 855 odst. 2 OZ: „*Účelem povinností a práv k dítěti je zajištění morálního a hmotného prospěchu dítěte.*“

⁷ § 857 odst. 1 OZ: „*Dítě je povinno dbát svých rodičů.*“

⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975) : komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014, s.803.

S plněním vzájemných povinností mezi rodiči a dětmi je úzce spjat zákonný pojem rodičovská odpovědnost, o kterém se rozepíší v následujících stránkách.

Subjektivní rodinná práva, jak osobní, tak majetková podléhají ochraně soudní moci. Jedná se o subjektivní práva vymahatelná stejně jako jiná soukromá subjektivní práva. V případě, že dojde k porušení rodinného subjektivního práva, zpravidla pak dochází současně k porušení některé morální zásady. Pro střety relativních rodinných práv, resp. pro střety právních zásad, na kterých jsou tato práva vybudována, platí to, co se obecně týká řešení jakýchkoli jiných střetů subjektivních práv nebo hodnot. Základem je poměřování dvou kolizních situací, kdy současně se musí přihlídnout k okolnostem daného případu, a to s ohledem na to, že v rodinném právu se jedná mnohdy o zásah do osobních práv člověka.⁹

Výkonem rodinných relativních osobních práv dochází velmi často současně k výkonu absolutních osobnostních práv každého, respektive dochází k jejich relativizaci v rodinných poměrech. I přesto, že je rodina a právo na rodinný život intimní oblastí každého člověka a nemělo by být do nich zasahováno, tak právní řád disponuje některými právními nástroji, kterými je možné do rodinného života zasahovat, v případě, že je to nezbytné. Jedná se zejména o případy ochrany slabší strany, kterou může být nezletilé dítě nebo slabší partner popřípadě jiný rodinný příslušník¹⁰. Vždy však musí být právní úprava vyvážená tak, aby byla chráněna svobodná vůle člověka, jeho svoboda, důstojnost a základní přirozená práva na rodinu a na takový rodinný život, jaký si přál. Zásahy státu do rodinného života musí být proto přiměřené a musí tímto zásahem být vždy sledován legitimní cíl, aby bezdůvodně nedocházelo k zasahování do práv osob.

Povinnosti a práva mezi rodiči a dětmi, jak je již shora uváděno, jsou vzájemná, tzn., že v případě nějaké povinnosti této odpovídá nějaké právo. Práva a povinnosti je možné dle systematiky právní úpravy rozdělit do tří skupin, neboť jak uvádí důvodová zpráva k OZ, se tyto vztahují ke třem různým entitám sociálních skutečností. První skupinou jsou práva spojená s osobností dítěte a

⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017, s. 7.

¹⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017, s. 8.

povinnosti a práva osobní povahy, druhou skupinu tvoří rodičovská odpovědnost a třetí vyživovací povinnost.

U první skupiny jde o taková práva, která jsou podmíněna samotným vztahem mezi rodičem a dítětem a tento jejich vztah obligatorně provází. Do první skupiny práv zařazujeme kupříkladu povinnost a právo rodičů určit dítěti jméno a příjmení. Vznik těchto povinností a práv je vázán na samotný vznik vztahu rodič-dítě, u matky tomu tak je tedy ihned porodem dítěte a u otce na základě některých domněnek otcovství. Zánik těchto povinností a práv je dle dikce zákonného ustanovení § 856 OZ vázán na nabytí zletilosti dítěte, ale nemusí tomu tak být vždy.

Druhou skupinou jsou povinnosti a práva, jež zařazujeme pod institut rodičovská odpovědnosti, jež je upraven v ustanovení § 858 a dále ustanovení § 865 a násl. OZ, o kterých budu hovořit v rámci v následující kapitoly.

Do třetí skupiny dle systematiky OZ řadíme vyživovací povinnost k dítěti a jí odpovídající právo dětí na výživné vůči rodičům.¹¹ Ustanovení § 859 OZ stanovuje, že: „*Vyživovací povinnost a právo na výživné nejsou součástí rodičovské odpovědnosti, jejich trvání nezávisí na nabytí zletilosti ani svéprávnosti.*“ Jedná se o povinnosti čistě majetkoprávní povahy, kdy existence těchto práv není vázána na zletilost ani svéprávnost, nýbrž na podmínku, zda je dítě schopno se samostatně žít. Zmiňované ustanovení se rovněž vztahuje na vyživovací povinnost dětí vůči rodičům, bez ohledu na rodičovskou odpovědnost.

2. Rodičovská odpovědnost

2.1. Pojem rodičovské odpovědnosti v historickém vývoji

V historickém vývoji rodičovské odpovědnosti vždy šlo o výčet základních práv a povinností rodičů vůči dítěti, avšak je třeba zdůraznit, že vždy nebyla samozřejmostí rovnost rodičů, jako je tomu nyní. Obecný zákoník občanský z roku 1811, zkráceně ABGB (z německého názvu Allgemeines bürgerliches

¹¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975) : komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 801-806.

Gesetzbuch), vycházel ze základního institutu otcovské moci. Práva náležela pouze otci a v případě, že jich nemohl vykonávat, vykonával tato práva ustanovený poručník. Základní práva a povinnosti se týkala zejména nejpodstatnějších záležitostí dítěte, správy jeho jmění, jeho zastupování, vyjádření souhlasu s jeho právním jednáním a další. Dále pak ABGB upravoval tzv. rodičovskou moc, jež náležela oběma rodičům. Zde se jednalo o povinnost rodičů dítě vychovávat, přičemž výchova zahrnovala i další povinnosti, a to dítě vychovávat po stránce duševní i tělesné, řídit konání dítěte, právo mít dítě u sebe a právo kázně.¹²

Další právní úpravu rodinného práva navazující na ABGB byl ZPR, kde bylo již zakotveno rovné postavení obou rodičů a práva a povinnost rodičů k dítěti označoval tento zákon jako rodičovskou moc. Demonstrativním výčtem zákon upravoval obsah rodičovské moci, a to zejména práva a povinnosti rodičů řídit jednání dětí, zastupovat děti a spravovat jejich majetek.¹³ Poručník byl variantou, která přicházela v úvahu, až v momentě, kdy dítě nemělo žádného z rodičů.

ZOR, již ani jeden z výše uvedených pojmů nepřevzal a zdůvodnil to společenským posláním rodičů a jejich posláním vychovávat své děti bez vrchnostenského postavení. ZOR ve své úpravě zakotvoval tedy jen rodičovská práva a povinnosti. Novelou z roku 1998 byl do znění zákona začleněn institut tzv. *rodičovská zodpovědnost*, která nahradila dosavadní pojem rodičovských práv a povinností. Tento pojem dle názoru zákonodárce více korespondoval s moderní úpravou vztahů mezi rodiči a dětmi, které byly upraveny například v ÚPrDt, kde bylo respektováno právní postavení dítěte ve vztahu k jeho rodičům. Zákon užíval pojmu zodpovědnost, aby bylo dostatečně odlišeno od sankčního pojetí odpovědnosti.¹⁴ Po této velké novele ZOR byla rodičovská zodpovědnost definována v ust. § 31 odst. 1 ZOR jako souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, při zastupování nezletilého dítěte a při správě jeho jmění. V § 31 odst. 2 ZOR bylo stanoveno, že při výkonu práv a povinností byli

¹² HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975) : komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 813.

¹³ Ust. § 53 ZPR: „Rodičovská moc obsahuje zejména práva a povinnosti rodičů řídit jednání dětí, zastupovat děti a spravovat jejich majetek. Budiž vykonávána tak, jak to vyžaduje zájem dětí a prospěch společnosti.“

¹⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975) : komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 813-814

rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Měli právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.

Ve vztahu k recentní úpravě byla definice dřívější tzv. *rodičovské zodpovědnosti* úžeji formulována a nutno uvést, že definice současná je přílehavější a odpovídá souboru práv a povinností, jež mezi sebou rodiče s dětmi mají a rovněž nastaveným evropským standardům.

2.2. *Pojem rodičovská odpovědnost*

Pojem rodičovské odpovědnosti je upraven v § 858 a § 865 a násl. OZ, přičemž si můžeme všimnout, že se zákonodárce odchýlil od předešlé terminologie, kdy namísto rodičovské zodpovědnosti je zaveden pojem rodičovská odpovědnost. V důvodové zprávě k OZ je uvedeno, že výrazy „odpovědnost“ a „zodpovědnost“ jsou synonymické, jejich význam je stejný, a proto není nutné označovat slovo stejného významu dvěma foneticky odlišnými slovy.¹⁵

Před rekodifikací soukromého práva ZOR pracoval s pojmem rodičovská zodpovědnost, jež byl do českého právního řádu vnesen zákonem č. 91/1998 Sb., jak je již výše nastíněno. První publikovaná pracovní verze nového OZ dále nepočítala s pojmem rodičovská zodpovědnost, ale s pojmem rodičovské povinnosti a práva a od principů a východisek nového kodexu soukromého práva se významně lišila.¹⁶ Z důvodové zprávy k této pracovní verzi vyplývá, že: *„Pojem rodičovské zodpovědnosti, který byl do našeho právního řádu zákonem č. 91/1998 Sb., vřazen, aniž by byl v adekvátním rozsahu a hloubce diskutován, zejména pak bez toho, aby bylo dostatečně zjištěno, popř. zváženo, jaký je vlastně význam anglického výrazu <parental responsibilities>, bude vystřídán pojmem tvořeným sice více slovy, ale nepochybně přesnějším a také – i laické veřejnosti –*

¹⁵ Viz Důvodová zpráva k OZ. Dostupná na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>, s. 214-215.

¹⁶ První verze paragrafovaného znění, tzv. bílá kniha, srov. ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M. (hlavní zpracovatelé). *Návrh občanského zákoníku*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, bez vroč. (2005).

na první pohled zřejmějším, pokud jde o jeho obsah. Takto se navrhuje výraz <rodičovské povinnosti a práva>. (Že jsou povinnosti kladeny před práva, je dáno jejich významem, a to zejména právě v poměru k dítěti, které přestalo být používáno za pouhý předmět snažení (zájmu) svého okolí, v lepším případě za předmět ochrany)“. Po další práci na novém OZ bylo předloženo několik dalších verzí OZ, až se poslední z nich nakonec navrátila k pojmu rodičovská odpovědnost, a to i s ohledem na mezinárodní smlouvy a Principy evropského rodinného práva. Současný pojem rodičovská odpovědnost tedy odpovídá evropskému pojetí a koresponduje s užívaným pojmem *parental responsibilities*.

OZ nyní ve svém pojetí rodičovské odpovědnosti vychází zejména z Principů evropského rodinného práva ve věci rodičovské odpovědnosti (tzv. PEFL), které jsou vypracovány Komisí pro evropské rodinné právo (tzv. CEFL). Současná právní úprava rozlišuje zejména mezi nositelstvím a výkonem práv a povinností, které vyplývají z tohoto institutu.¹⁷

Význam pojmu rodičovská odpovědnost je třeba chápat jako soubor dílčích právních a morálních pravidel, kdy jejich podstata spočívá v hodnotě rodičovství a blaha dítěte. „*Občanský zákoník pojem rodičovské odpovědnosti nespojuje se sankcí za nesplnění povinností, ale spojuje je s řádným (odpovědným) plněním povinností a řádným (odpovědným) výkonem práv, jak se shoduje s civilizační tradicí evropského kontinentu, upřesněnou zejména obecně přejatým pojetím křesťanské morálky a intencemi „křesťanských tradic evropské právní kultury.“*¹⁸

Dle ustanovení § 858 OZ: „*Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný a citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.*“ Zmiňované ustanovení navazuje na předešlou právní úpravu zakotvenou v ZOR, přičemž tuto úpravu rozšiřuje a upřesňuje, a to zejména v rovině nositelství rodičovské odpovědnosti a výkonu

¹⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017, s. 212

¹⁸ HURDÍK, J. *Institucionální pilíře soukromého práva v dynamice vývoje společnosti*. 1. vyd. Praha: C H. Beck, 2007, s. 98

rodičovské odpovědnosti.¹⁹ Dlužno akcentovat, že současné znění ustanovení, které definuje institut rodičovské odpovědnosti je přijatelnější a srozumitelnější pro jeho adresáty, což je základním účelem změn právních norem, a to tedy upřesňovat a precizovat tak, aby nedocházelo k nejasnostem. Právní, jakož i morální pojetí institutu rodičovské odpovědnosti navazuje na obecně uznané objektivní zásady, na kterých stojí soukromé právo, a které jsou upraveny v obecné části OZ.

Na základě výše uvedeného je třeba uvést, že co do vymezení práv a povinností, jež v souhrnu tvoří rodičovskou odpovědnost, jde oproti předešlé právní úpravě pouze o změnu formulační, neboť je výčet práv a povinností totožný i u institutu rodičovské zodpovědnosti. V předchozí právní úpravě byl však celý obsah rodičovské zodpovědnosti dovozován literaturou nebo pomocí judikatury, zatímco nyní je celý obsah vyjádřen výslovně v zákonném textu dotčeného ustanovení, což můžeme považovat za variantu lepší, a to i s ohledem na laickou veřejnost. Co se týče záměny pojmu „odpovědnost“ za „zodpovědnost“, není tento matoucí, jak bylo dříve odůvodněno použitím, respektive nepoužitím, neboť je tento pojem vždy užíván v kontextu a s adjektivem rodičovská a je tedy dostatečně odlišeno od sankčního pojetí odpovědnosti.

Pojem rodičovské odpovědnosti reprezentuje prospektivní civilní odpovědnost objektivním právním smyslu, příkaz k péči, respektive nejlepší rodičovské péči o dítě v souladu s jeho nejlepším zájmem. Jednat rodičovsky odpovědně znamená jednat s ohledem na nejlepší zájem a blaho dítěte tak, jak nejlépe lze po rodičích požadovat s ohledem na jejich rodičovské schopnosti a možnosti.²⁰ Co je charakterizováno jako právo rodiče, je většinou zároveň jeho povinností, a tuto by měl rodič aktivně vykonávat v nejlepším zájmu dítěte. Obsah rodičovské odpovědnosti tvoří velmi významný soubor práv a povinností rodičů vůči jejich dětem a současně tomu odpovídající práva dětí domáhat se jejich výkonu. Nutno říci, že povinností rodiče vůči dítěti, je současně také jeho právem, a takového práva je možné domáhat se svého práva u soudu vůči tomu, kdo mu ve výkonu brání.

¹⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ a kol., *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. I. vydání*, Praha: C.H. Beck, 2014, s 815.

²⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. s. 38.

V případě, že rodič svou zákonem stanovenou povinností aktivně nevykonává, ačkoli to zájem dítěte vyžaduje, soud může jeho rodičovskou odpovědnost podle zákona omezit nebo omezit její výkon, přičemž zároveň stanoví rozsah omezení. V krajních případech může soud rodiče zbavit rodičovské odpovědnosti, a to pokud rodič výkon závažným způsobem zanedbává nebo ji zneužívá.

Rodičovská odpovědnost je fakticky ochranným institutem dítěte, neboť do určitého věku si dítě není schopno obstarat své záležitosti, proto její výkon rodiče aplikují s ohledem na stupeň vývoje dítěte, jeho věk a rozumovou vyspělost. S tímto souvisí také možnost rodičů vymoci si určité chování dětí za použití přiměřených výchovných prostředků a výchovných opatření, jak stanovuje ustanovení § 857 odst. 2 OZ a ustanovení § 884 odst. 2 OZ, přičemž musí rodiče zohlednit rozvíjející schopnosti dítěte, jakož i omezení sledující ochranu morálky, zdraví a práv dítěte.

Lze konstatovat, že právní a morální pojetí rodičovské odpovědnosti navazuje na obecně uznávané zásady spravedlnosti a práva, z nichž pramení soukromé právo.²¹

2.3. Vznik a trvání rodičovské odpovědnosti

Jak vyplývá z dikce zákonného ustanovení § 858 OZ, rodičovská odpovědnost vzniká každému rodiči narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti, přičemž trvání rodičovské odpovědnosti může měnit jen soud.

Matce vzniká rodičovská odpovědnost okamžikem narození dítěte. Pokud se jedná o náhradní mateřství, tak zde matce vznikne rovněž rodičovská odpovědnost porozením dítěte, ale následně jí zanikne, jako zaniká rodičovská odpovědnost v případě osvojení dítěte. Otcí může vzniknout rodičovská odpovědnost totožně jako u matky, a to za předpokladu, že se jedná o manžela matky dítěte nebo došlo k souhlasnému prohlášení o určení otcovství před narozením dítěte nebo v případě

²¹ K tomu PAVELKOVÁ, B., K pojmu „rodičovská práva a povinnosti“. *Právní obzor*, 2009, č. 1, s. 50-56.

daného souhlasu k umělému oplodnění. Vznik rodičovské odpovědnosti se může vázat až k časovému okamžiku po narození dítěte, a to v případě druhé domněnky, kdy bylo určeno otcovství po porodu dítěte nebo na základě třetí domněnky otcovství.

V případě osvojení dítěte vzniká rodičovská odpovědnost právní mocí rozhodnutí o osvojení dítěte.²²

2.4. *Nositelé rodičovské odpovědnosti*

V souladu s ustanovením 865 OZ se nositelem rodičovské odpovědnosti rozumí každý rodič, ledaže jí byl soudem zbaven. Nositelem je tedy i rodič, který je nezletilý nebo byl soudem omezen na svéprávnosti.²³ Důvodová zpráva uvádí, že: „*rodičovskou odpovědnost také nemá ten, kdo nemá plnou svéprávnost, ani ten, kdo byl ve svéprávnosti omezen*“, není to však přesné, neboť i tak jsou takové osoby nositeli rodičovské odpovědnosti, ale tuto nevykonávají nebo nevykonávají část rodičovské odpovědnosti.

S ohledem na situaci, kdy každý rodič nemusí mít možnost rodičovskou odpovědnost ve vztahu k dítěti realizovat, zákon upravuje v ustanovení § 868 OZ institut pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti z důvodu nezralosti nebo duševní poruchy rodiče. Pokud se jedná o nezletilého rodiče, tak výkon rodičovské odpovědnosti je pozastaven do doby, než nabude tento rodič plnou svéprávnost, přičemž pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti neplatí o výkonu povinnosti a práva péče o dítě a také osobního styku, ale soud může také rozhodnout i o pozastavení tohoto výkonu práv a povinností, až do doby, kdy rodič nabude plnou svéprávnost. OZ tedy obsahuje zvláštní pravidla, která upravují pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti ex lege vzhledem k zásadě nejlepšího zájmu dítěte, a to z důvodu nezralosti nebo duševní poruchy rodiče (viz § 868 OZ). Zmíněné ustanovení stanovuje, že výkon rodičovské odpovědnosti:

- a) Nezletilého ne plně svéprávného rodiče (tj. rodiče, který dříve přiznáním svéprávnosti) je až do doby, kdy nabude plnou svéprávnost, pozastaven

²² HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ a kol., Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. I. vydání, Praha: C.H. Beck, 2014, s. 751.

²³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017, s. 213.

ve všech povinnostech a právech (§858 OZ) s výjimkou výkonu povinnosti a práva péče o dítě a osobního styku, nicméně soud může vzhledem k osobě rodiče rozhodnout, že výkon povinnosti a práva péče o dítě se pozastavuje až do doby, kdy rodič nabude plnou svéprávnost;

- b) Rodiče, jehož svéprávnost byla v této oblasti omezena, je po dobu omezení jeho svéprávnosti pozastaven ve všech povinnostech a právech s tím, že žádná výjimka není ex lege stanovena. V tomto případě soud může rovněž rozhodnout tak, že s ohledem na osobu rodiče zachovává výkon povinnosti a práva péče o dítě a osobního styku.²⁴

Rodičovskou odpovědnost dle současné právní úpravy nelze jako celek přenést na jiné osoby, neboť je obecně stanoveno, že rodiče a děti se svých vzájemných práv a povinností nemohou vzdát, přičemž takovým oprávněním nedisponuje ani soud.²⁵

Nositel rodčovské odpovědnosti je tedy i rodič omezený ve svéprávnosti a jediným případem, kdy rodič není nositelem rodčovské odpovědnosti, je rozhodnutí soudu o zbavení rodčovské odpovědnosti, na jehož základě rodič přestává být nositelem, a to pouze ze závažných důvodů. Tato situace by však měla být zcela výjimečná a soud by k tomuto měl také takto přistupovat.

2.5. Obsah rodčovské odpovědnosti

Úprava obsahu rodčovské odpovědnosti v OZ začleňuje oproti předchozí právní úpravě navíc osobní styk s dítětem, medicínské zákroky a vzdělání a plně koresponduje se základními požadavky Principů evropského rodinného práva ve věci rodčovské odpovědnosti. Lze však naproti tomu uvést, že je recentní úprava, dle některých názorů, oproti Principům evropského rodinného práva ve věci rodčovské odpovědnosti nepřehledná a nesystematická.²⁶ I tak je OZ ve vztahu k předchozí české právní úpravě preciznější a rozsáhlejší. Obsah rodčovské

²⁴ SCHÖN, M. *Výkon rodčovské odpovědnosti rodičem s omezenou svéprávností*. Právní rozhledy, 2014, č. 13-14, s. 492-495.

²⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodčovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. s. 40.

²⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodčovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. s. 42.

odpovědnosti je vymezen jako povinnosti a práva rodičů, jež spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování, ve spravování jeho jmění (viz § 858 OZ).

Z důvodové zprávy vyplývá, že: „Rodičovská odpovědnost má mít napříště širší obsah, třebaže si předkladatel uvědomuje, že pouhými slovními výrazy lze jen stěží významně rozšířit onen již víceméně ustálený soubor povinností a práv v minulosti tradičně zvaný rodičovské moci, nebo rodičovská moc, autorita apod. Především se výslovně vyjadřuje nikoli jen péče o osobu dítěte, ale péče a ochrana, týkající se především osoby dítěte, totiž v tom směru, že předmětem zájmu je tu jeho tělo – ve smyslu péče o jeho zdraví, dobré životní podmínky – a to včetně stravy a střechy nad hlavou. Dále se jedná také o péči o rozumový, citový a mravní vývoj, jakož i zastupování dítěte a správa jeho jmění. Dále se výslovně uvádí udržování osobního styku, kterážto povinnost a jí odpovídající právo bývaly dříve rozuměny zpravidla, buď v rámci péče, nebo v rámci výchovy. Povinnost a právo osobního styku s dítětem vystupuje do popředí zejména v situacích, kdy dítě není v péči rodičů, resp. jednoho z rodičů, popřípadě kdy je dítě v péči jiné osoby než rodiče. Obdobné ovšem platí i o péči na straně jedné a výchově na druhé: péče bývá právě tím, co může rodič (a nejen on) přenést na jinou osobu. Tím není řečeno, že výchova dítěte je přenositelná. Odpovědnost za řádnou výchovu dítěte zůstane vždy rodičům (jsou-li tu a mají-li obvyklý rozsah rodičovské odpovědnosti), stejně jako třeba zastupování dítěte – bez ohledu na možné, popřípadě i nutné výjimky. Také povinnost a právo zajišťovat výchovu a vzdělání dítěte i určit místo jeho pobytu – se obvykle rozuměly pod rubrikou péče.“²⁷

S ohledem na uvedené můžeme konstatovat, že změna v zákonné úpravě obsahu rodičovské odpovědnosti, respektive její rozšíření, je určitě krokem k lepšímu, neboť není třeba dovozovat celý obsah rodičovské odpovědnosti literaturou nebo judikaturou a je rovněž zřejmé, co do rodičovské odpovědnosti dle dikce zákona nepatří.

²⁷ Viz Důvodová zpráva k OZ. Dostupná na:
<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>, s. 215.

2.6. Výkon rodičovské odpovědnosti a zásahy soudu do rodičovské odpovědnosti

V případě modifikace rodičovské odpovědnosti právní úprava v OZ navazuje na předchozí ZOR a zásadně se od ní neodlišuje. Rodičovskou odpovědnost, pokud jde o její trvání a rozsah, nelze změnit jinak, než rozhodnutím soudu. Není tedy přijatelný jakýkoli jiný zásah jiného orgánu veřejné moci, jež by byl nadán pravomocí zasáhnout do povinností a práv rodiče dítěte. Soudní zásahy do rodičovské odpovědnosti jsou odlišeny svou intenzitou a účelem. Zásahy člení důvody, buď objektivní, nebo subjektivní, kdy takové členění umožňuje soudu zohlednit konkrétní situaci a následně rozhodnout o pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti s ohledem na objektivní překážky na straně rodiče nebo rodičů (§ 869 OZ), o omezení rodičovské odpovědnosti na základě subjektivních problémů na straně rodiče nebo rodičů dítěte (§ 870 OZ), anebo o zbavení rodičovské odpovědnosti v situaci, kdy rodič zneužívá rodičovskou odpovědnost, její výkon závažným způsobem zanedbává nebo je zde souvislost s trestnou činností (§871 OZ).²⁸

Výkon rodičovské odpovědnosti nebo povinnosti a práva z ní vyplývající mohou být rovněž pozastavena přímo ze zákona, jak již bylo naznačeno, a to v případě nezralosti rodiče nebo přetrvávající duševní poruchy rodiče. V případě prohlášení konkursu na majetek rodiče nebo zastavením insolvenčního řízení může rovněž dojít v souladu s ustanovením § 901 OZ k zániku povinnosti a právo rodiče o jmění dítěte pečovat.

3. Osobní styk rodiče s dítětem

3.1. Právo na osobní styk rodiče s dítětem v historickém vývoji

Poprvé bylo zakotveno právo na osobní styk s dítětem v ABGB, a to konkrétně ve svém ustanovení § 142 ABGB, který stanovoval, že: „*Jestliže při rozvodu nebo rozloučení manželství manželé bez souhlasu soudu učinili úmluvu o*

²⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. s. 44-45.

péči o děti a o jejich výchově, má soud přihlížet ke zvláštním poměrům případu se zřetelem na zájmy dětí, na povolání, osobnost a vlastnosti rodičů a na příčiny rozvodu nebo rozloučení rozhodnutí, zda všechny děti nebo které z nich otci nebo matce mají být ponechány. Druhý manžel podrží však přece právo, osobně s dítětem se stýkati. Soud může styk podrobněji upraviti. Náklady na výchovu nese otec. Změní-li se poměry, může soud bez ohledu na svoje dřívější nařízení neb úmluvy manželů vydati nová nařízení, kterých v zájmu dětí jest třeba.“ Dle tohoto ustanovení druhému manželi při rozluce nebo rozvodu zůstávalo právo na osobní styk s dítětem, kdy soudu pak byla svěřena pravomoc rozsah styku rodiče s dítětem modifikovat, pokud nedošlo k dohodě rodičů. Analogická je i nynější úprava styku, kdy soud v první řadě ponechává na vůli rodičů, jak bude probíhat osobní styk rodičů s dítětem a až v případě, že rodiče nejsou s to dojít ke vzájemné shodě v této otázce, soud o rozsahu styku rozhodne. Dále byl rozhodující nejlepší zájem a blaho dítěte, a tak v případě nutnosti, bylo možné styk s dítětem druhého rodiče omezit nebo dokonce zcela vyloučit, byl-li by styk s tímto rodičem ohrožující pro dítě.

Právní úprava navazující na ABGB, tedy úprava zakotvená v ZPR, upravovala osobní styk s dítětem v jediném ustanovení, v § 62 ZPR. Dle zmiňovaného ustanovení mohl soud zakázat rodičům stýkat se s dítětem pouze v případě, že byli zbaveni rodičovské moci. Nebylo tedy možné zakázat rodiči styk s dítětem, pokud mu náležela rodičovská moc.

V následující právní úpravě bylo stěžejním ustanovením § 27 ZOR, jež bylo novelizováno v rámci velké novely v roce 1998. Dle původního znění nebylo třeba dohodu o styku rodičů s dítětem schvalovat soudem, k tomuto však mohlo dojít, vyžadoval-li to zájem dítěte. V zájmu dítěte mohl soud styk rodiče s dítětem omezit nebo jej i zakázat. Takto soud mohl postupovat pouze v nejzazším možném případě, kdy bylo ohroženo zdraví dítěte, po novele bylo další rozhodující podmínkou zájem dítěte. V souvislosti s rozvíjející se problematikou bránění styku s dítětem nerezidentnímu rodiči, byla vpuštěna pro příslušného ustanovení § 27 odst. 2 ZOR věta vyžadující nové rozhodnutí o výchovném prostředí v takovém případě.

Recentní právní úprava právo na osobní styk rodiče s dítětem výslovně uvádí v obsahu rodičovské odpovědnosti, jak je nastíněno výše, konkrétně v ustanovení

§ 858 OZ. ZOR v ustanovení upravující rodičovskou zodpovědnost sice výslovně právo na styk s dítětem neuváděl, i tak bylo toto právo součástí rodičovské odpovědnosti, považovalo se za součást práva na výchovu dítěte.²⁹ Právo rodiče na styk s dítětem jako součást rodičovské zodpovědnosti bylo potom dovozováno prostřednictvím judikatury a odborné literatury.

3.2. Pojem „styk“ a jeho základní charakteristika

Pojem styk není pojmem definovaným zákonem, neboť v sobě zahrnuje složky nejen právní, ale také sociální, kulturní, psychologické a ekonomické, pročež není možné poskytnout jednoznačnou definici, která by dostatečně reagovala na pestrost a proměnlivost společenských vztahů. Obsah pojmu „styk s dítětem“ nám do jisté míry poskytuje Úmluva o styku, která definici obsahuje ve svém článku 2.³⁰

Dle nálezu ÚS II. ÚS 868/2012 ze dne 12. dubna 2012 je nutné zajistit výkon práva rodiče na styk s dítětem, který s dítětem trvale nežije ve společné domácnosti, aby mohl realizovat i neverbální výchovné působení, tzv. výchovu přítomností či příkladem, která je tou nejúčinnější výchovnou metodou. ÚS v nálezu akcentuje, že jakákoliv deformace vztahu rodič – dítě v důsledku odcizení je později velmi těžko napravitelná. Právě díky realizovanému styku rodiče s dítětem dochází k rozvíjení a prohloubení rodičovského pouta s dítětem k péči o dítě a zejména také k působení, tedy výchově dítěte. Ze zkušeností svých rodičů děti těží, učí se od nich sociálníma jiným dovednostem a připravují se tak na budoucí život. Prostřednictvím realizovaného styku s nerezidentním rodičem může takto působit na dítě i tento rodič a vykonávat tak své základní ústavně garantované právo na rodinný život.

²⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 225, 226

³⁰ Článek 2 Úmluvy o styku s dítětem: „Pro účely této úmluvy:

a) „styk“ znamená:

i. pobyt dítěte, které po omezenou dobu zůstane nebo se setká s nějakou osobou uvedenou v člancích 4 až 5, se kterou obvykle nežije;

ii. jakákoliv forma komunikace mezi dítětem a touto osobou;

iii. poskytnutí informací této osobě o dítěti nebo dítěti o této osobě;“

Současně je právo osobního styku rodiče s dítětem upraveno v ustanovení § 887 a násl. OZ, kterými došlo k poměrně podrobnému zakotvení práv a povinností nezletilý dětí a jejich rodičů včetně úpravu ingerence soudní moci do rodinných vazeb.³¹ Oproti předešlé právní úpravě v ZOR, kdy byl styk rodiče s dítětem upraven mimo rodičovskou odpovědnost, je nyní styk upraven v rámci rodičovské odpovědnosti a to s ohledem na to, že i za účinnosti předešlé právní úpravy bylo dovozováno, že je právo na styk s dítětem součástí rodičovské zodpovědnosti. Postup zákonodárce při zakotvení práva na styk rodiče s dítětem v rodičovské odpovědnosti se jeví jako logický, i s ohledem na skutečnost, že realizace kontaktu rodiče s dítětem je jeden ze základních prostředků naplňování rodičovství jako takového.

3.3. *Vzájemnost práva na styk*

Ustanovení § 888 OZ uvádí: *„Dítě, které je v péči jen jednoho rodiče, má právo stýkat se s druhým rodičem v rozsahu, který v zájmu dítěte, stejně jako tento rodič má právo stýkat se s dítětem, ledaže soud takový styk omezí nebo zakáže; soud může také určit podmínky styku, zejména místo, kde k němu má dojít, jakož i určit osoby, které se smějí, popřípadě nesmějí styku účastnit. Rodič, který má dítě v péči, je povinen dítě na styk s druhým rodičem řádně připravit, styk dítětem s druhým rodičem řádně umožnit a při výkonu práva osobního styku s dítětem v potřebném rozsahu s druhým rodičem spolupracovat.“* Na základě tohoto zmíněného ustanovení je dána vzájemnost práva na styk, kdy právu dítěte na styk s rodičem odpovídá povinnost rodiče tento styk realizovat a naopak. Právo na styk s dítětem je sice právem rodiče, ale zároveň také povinností, která je stanovena již ve shora zmiňovaném ustanovení § 858 OZ.

Právní úprava styku rodiče s dítětem je stavěna především na požadavku nejlepšího zájmu dítěte, kdy ze styku se svým rodičem má těžit, utvářet si a upevňovat vzájemný vztah s rodiči. Aby měl možnost rodič působit výchovně na dítě a realizovat svá práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti,

³¹ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. s. 133.

musí mít logicky možnost pravidelně se s dítětem stýkat.³² Právo na styk s dítětem nespočívá pouze v právu osobně se stýkat, vídat se s dítětem, ale rovněž do něj můžeme zahrnout právo dítě kontaktovat kteroukoli jinou formou, právo komunikovat s ním a nepochybně právo na informace o dítěti.

Prospěšnost kontaktu rodiče s dítětem tkví zejména v dobrovolnosti takového kontaktu, přičemž vymáhaná povinnost kontaktu rodiče s dítětem musí vždy zohledňovat zájem dítěte. Nelze než souhlasit se závěry, že: „v každém jednotlivém případě je otázkou, zda donucení rodiče ke styku s dítětem povede k naplnění účelu styku, kterým je mj. výchovné působení na dítě a upevnění kladných vztahů mezi rodičem a dítětem. Z reálných situací lze totiž vyvodit, že rodič, který byl ke styku s dítětem přiměn pouze donucujícími prostředky, neposkytne dítěti potřebné zejména nemateriální zázemí.“³³

Ústavní soud vyložil, že: „Dominantním ustanovením ÚPrDt je čl. 3, v jehož odstavci prvním se konstatuje, že zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromým zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnyými orgány. Zájem dítěte jako přední hledisko při jakékoli činnosti týkající se dětí podle čl. 3 reflektuje totiž skutečnost, že jakkoli lze považovat za přirozené a žádoucí, aby dítě bylo vychováváno svými rodiči, nelze odhlédnout od toho, že i dítě samo je bytostí jedinečnou, nadanou nezadatelnými, nezcizitelnými, nepromlčitelnými a nezrušitelnými základními právy a svobodami, tedy bytostí, které by se mělo dostat při jejím vývinu toho nejlepšího, totiž toho, aby výše uvedené atributy nezůstaly prázdnými slovy.“

Naproti tomu realizaci styku ze strany dítěte je žádoucí chápat spíše jako právo, neboť k povinnostem dítěte je nutno nahlížet obezřetně a v širších souvislostech. V případě, že se dítě ke styku s nerezidentním rodičem staví negativně, je nutné primárně zjistit důvod takového postoje dítěte. Již na základě rozhodnutí NS bylo konstatováno, že při úpravě styku je vždy třeba respektovat

³² HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ a kol., Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. I. vydání, Praha: C.H. Beck, 2014, s 937.

³³ ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. s. 136

zájem dítěte, který může v jednotlivém případě odůvodnit i postup soudu spočívající v nezahájení nuceného výkonu rozhodnutí.³⁴

V některých případech však může být negativní přístup dítěte ovlivněn rezidentním rodičem, který má na dítě přímý, a v tomto ohledu nežádoucí vliv. Někteří rodiče se nemohou s rozchodem vyrovnat a do svých konfliktů často zatahují i děti. Velmi častou používanou praktikou je manipulace dítěte tak, aby byl zásadně narušen vztah dítěte s nerezidentním rodičem, a to vše pod zástěrou ochrany dítěte a jeho zájmů. Manipulace může mít podobu zkreslování skutečností a vzpomínek na nerezidentního rodiče a velmi často negativním vykreslováním jeho vlastností tak, aby byl tento rodič vnímán dítětem jako ten „špatný“ a jako ten, kdo stojí za všemi konflikty a rozvratem rodiny. Takovéto postupné nesprávné ovlivňování dítěte může způsobit až tzv. syndrom zavržení rodiče.³⁵

V poslední době se stává rovněž velmi častým jevem křivé obvinění z domácího násilí, fyzického nebo psychického nátlaku a týrání, což potom může vést, s ohledem na dobu vyšetřování těchto záležitostí, k dlouhodobému odloučení a rovněž zpřetrhání rodinných a emočních vazeb mezi rodičem a dítětem. S ohledem na to, že velmi často se jedná v těchto případech o lživou informaci poskytnutou rodičem, jež se snaží zdiskreditovat druhého rodiče, měl by být v takové situaci k dispozici skutečný odborník, který při pohovoru s dítětem bude schopen rozeznat, o jakou ze situací se jedná.³⁶

Soud následně v součinnosti s jinými odbornými orgány činí vhodná opatření, aby došlo k opětovnému navázání vztahu s nerezidentním rodičem, a rovněž činí opatření, aby bylo odstraněno negativní působení rezidentního rodiče.

³⁴ Blíže Rozhodnutí NS sp. zn. R I 54/23 ze dne 6. 2. 1923

³⁵ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019. s. 88.

³⁶ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019. s. 89.

3.4. Rezidentní a nerezidentní rodič

S pojmem osobní styk rodiče s dítětem souvisí i pojem rezidentní a nerezidentní rodič, nebo také pojem pečující rodič a rodič oprávněný, neboť předmětem řešení je rozsah a intenzita osobního styku rodiče s dítětem v případě, že jeden z rodičů nebo dokonce ani jeden z rodičů nemají dítě v péči. V situaci, kdy je dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů nebo do péče jiné osoby, rodič má právo se s dítětem pravidelně stýkat. Pro odlišení, zda se jedná o rodiče, který má dítě v péči nebo zda se jedná o rodiče, který má právo na styk s dítětem, budu používat tyto zmíněné pojmy.

Pojmem rezidentní, povinný rodič se rozumí ten rodič, jež má dítě ve své péči a naproti tomu pojmem nerezidentní, oprávněný rodič je ten rodič, který dítě ve své péči nemá, ale je oprávněný se s dítětem stýkat v dohodnutých termínech dle vzájemné dohody rodičů nebo na základě rozhodnutí soudu.

V souladu s ustanovením § 891 odst. 1 OZ se musí rodič, který má dítě v péči spolu s druhým rodičem, který dítě v péči nemá, dohodnout na tom, jak se tento rodič bude s dítětem stýkat. V případě, že se rodiče na tomto nedohodnou nebo vyžaduje-li to zájem na výchově dítěte a poměry v rodině, upraví styk s dítětem soud a v odůvodněných případech může soud rovněž určit místo styku rodiče s dítětem. Ustanovení § 891 odst. 2 OZ upravuje situaci, kdy soud omezí právo rodiče osobně se stýkat s dítětem nebo jej i zakáže, je-li to v zájmu dítěte nutné.³⁷

Velký význam se připisuje vzájemné dohodě rodičů, kteří z různých důvodů nesdílí společnou domácnost a mají společné dítě. Stěžejní význam má pro dítě právě osobní kontakt se svým rodičem, a proto nesmí být rodiči, který s dítětem nesdílí společnou domácnost, protiprávně zakazováno tento styk realizovat nebo ho znemožňovat. Ideálním stavem by samozřejmě bylo, kdyby se všichni rodiče byli schopni a ochotni dohodnout tak, aby jim to vyhovovalo a byl rovněž reflektován zájem nezletilého dítěte, realita je ovšem velmi často jiná. V případech, kdy se rodiče ve svých názorech diametrálně rozcházejí nebo se

³⁷ Viz ustanovení § 891 odst. 1, odst. 2 OZ

snaží prosadit své, někdy až sobecké zájmy, je na místě, aby autoritativně v této otázce rozhodl soud.

3.4.1. Povinnosti rezidentního rodiče

Povinnosti rezidentního rodiče v souvislosti s uskutečňováním styku s druhým nerezidentním rodičem jednoznačně vyplývají z ustanovení § 888 OZ, kdy toto ustanovení ukládá povinnost rodiči, který má dítě v péči, řádně dítě na styk s druhým rodičem připravit, umožnit styk s druhým rodičem a při výkonu práva osobního styku s dítětem v potřebném rozsahu s druhým rodičem spolupracovat. Zmiňované ustanovení reflektuje základní premisu, že rodiče jsou povinni jednat v zájmu nezletilého dítěte, a to rovněž při realizaci práva na styk s dítětem, kdy jejich základní úloha nekončí pouhým předáním dítěte. Rodič, který realizuje své právo na styk s dítětem je současně povinen o dítě pečovat v době vykonávaného styku a pozitivně působit na dítě, vychovávat ho a předávat mu své zkušenosti.

Naproti tomu rezidentní rodič má povinnost nejen strpět, že dítě bude po uvedené dobu s nerezidentním rodičem, ale rovněž povinnost vyplývající pro něj z výše zmiňovaného ustanovení OZ. Výčet povinností v ustanovení § 888 OZ není výčtem taxativním, neboť i následující ustanovení upravují další povinnosti, jako například povinnost zdržet se všeho, co narušuje vztah dítěte k oběma rodičům nebo co výchovu dítěte ztěžuje a rovněž vzájemnou informační povinnost rodičů o podstatných záležitostech.³⁸

Z rozhodnutí ÚS vyplývá, že uvedené povinnosti rezidentního rodiče představují do jisté míry neurčitě pojmy, které je vždy třeba vyložit v každém jednotlivém případě s přihlédnutím k právnímu i skutkovému stavu věci.³⁹ Obecně můžeme říci, že povinnosti rezidentního rodiče počítají s jeho aktivitou v tom smyslu, že má tento rodič aktivně vytvářet podmínky pro styk s druhým rodičem tak, aby tento probíhal bez problémů a vždy s ohledem na věk dítěte, jeho zdravotní stav, jeho rozumovou vyspělost, vztah s nerezidentním rodičem a další

³⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. s. 138.

³⁹ Nález ÚS sp. zn. II. ÚS 554/04 ze dne 11. 05. 2005

relevantní okolnosti. Lze tedy vyhodnotit, že: „*příprava dítěte na styk obsahuje prvek materiální i psychický.*“⁴⁰

Materiální prvek spočívá zejména v přípravě potřebného oblečení, obuvi, hraček, školních pomůcek a podobně. Jedná se tedy o přípravu základních potřeb dítěte, které dítě musí mít k dispozici. Psychická, nemateriální příprava naproti tomu spočívá v působení na dítě tak, aby byl zachován vztah dítěte s druhým rodičem, kdy tato příprava musí být nepřetržitá a je poměrně náročnější, než příprava materiální. V souvislosti s touto povinností je povinen rodič zdržet se všeho negativního působení a reakcí na nerezidentního rodiče, ba naopak je povinen působit na dítě pozitivně a podporovat jej v kontaktu s nerezidentním rodičem.⁴¹

Jak už je výše nastíněno, tak rezidentní rodič je rovněž povinen dítě ke styku předat a umožnit jej dle vzájemné dohody rodičů nebo v souladu s rozhodnutím soudu. Velmi často se v praxi naráží na situaci, kdy rezidentní rodič neumožní styk z důvodu nemoci dítěte. I přesto, že nemoc dítěte představuje možné ztížení styku a je potřeba dítěti věnovat zvýšenou a intenzivnější péči, nelze ji považovat za důvod pro neuskutečnění styku a nelze bránit nerezidentnímu rodiči pro tento důvod ve styku s dítětem. S ohledem na skutečnost, že rodičovskou odpovědnost v zásadě mají vykonávat oba rodiče, nelze z péče o dítě z důvodu nemoci vyloučit jednoho rodiče.⁴²

Dále má rezidentní rodič povinnost spolupracovat s nerezidentním rodičem, jakož jej i informovat o záležitostech dítěte a dále také dílčí povinnosti spočívající v podpoře nerezidentního rodiče při negativní reakci dítěte nebo vyjít vstříc rodiči v běžných záležitostech, přičemž tato povinnost by měla fungovat oboustranně.

⁴⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. s. 139.

⁴¹ ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. s. 139.

⁴² CORRADINIOVÁ, S., VYPUŠTÁK, R. In NOVÁK, T., CORRADINIOVÁ, S., VYPUŠTÁK, R. *Kontakt s dětmi po rozvodu. Jak nepřijít o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 234-235.

3.4.2. *Vzájemná informační povinnost*

Další povinností rodičů spojenou s právem na styk s dítětem je vzájemná informační povinnost, jež je zakotvena v ustanovení § 890 OZ: *„Rodiče jsou povinni si vzájemně sdělit vše podstatné, co se týká dítěte a jeho zájmů.“*

Jedná se na jedné straně o právo a na druhé o povinnost, neboť se tímto ustanovením rozumí právo rodiče na informace o dítěti, ale rovněž povinnost takovou informaci poskytnout druhému rodiči. *„Tyto povinnosti jsou vzájemné. Jde tedy o informaci od rezidentního rodiče nerezidentnímu rodiči o významných záležitostech týkajících se styku, ale i šířeji celého výkonu rodičovské odpovědnosti, zejména co se týče významných záležitostí.“*⁴³

Nejčastěji se jedná o zásadní informace týkající se zdravotního stavu dítěte, psychického a fyzického vývoje dítěte, informace o dosažených školních výsledcích, o školních povinnostech, mimoškolních aktivitách a podobně.

Poskytovat informace by si rodiče měli bez ohledu na své vzájemné vztahy, což platí i o ostatních dílčích povinnostech rodičů, neboť účelem je výkon rodičovské odpovědnosti v zájmu blaha dítěte. Po rozchodu či rozvodu jsou mezi rodiči často vztahy tak napjaté, že nejsou schopni se na zásadních otázkách týkajících se dítěte dohodnout, natož se vzájemně o podstatných záležitostech informovat. Soud v takovém případě musí zjišťovat důvody takových napjatých vztahů a postupovat tak, aby rodiče byly schopni komunikovat alespoň elementárně, a za tímto účelem aplikuje vhodná opatření. Velmi častým způsobem, jak uspořádat vztahy mezi rodiči, je například spolupráce se specializovanými subjekty orientovanými na rodinné vztahy, nařízení mediace a podobně. Není ani vyloučeno soudní rozhodnutí ukládající informační povinnost. Soudní rozhodnutí ukládající informační povinnost je v praxi vnímána spíše jako výjimečný prostředek, kdy informaci rodiče nelze zajistit jinak.⁴⁴

⁴³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ a kol., Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. I. vydání, Praha: C.H. Beck, 2014, s. 960.

⁴⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik, s.144-145.

3.5. *Obsah práva osobního styku s dítětem*

Je třeba zdůraznit, že nejlepší zájem dítěte je vždy předním hlediskem při určování formy péče o dítě, kdy je právem obou rodičů o dítě pečovat, podílet se na jeho výchově stejnou měrou.⁴⁵ V případě, že má ve své péči dítě pouze jeden z rodičů, tak druhý, nerezidentní rodič má právo stýkat se s dítětem v zásadě tak, aby byl co nejvíce naplněn požadavek rovné rodičovské péče, protože takto spravedlivé uspořádání z hlediska péče a výchovy dítěte, je v nejlepším zájmu dítěte.

Základním východiskem tedy je, aby nerezidentní rodič mohl vykonávat práva a povinnosti plynoucí pro něj z institutu rodičovské odpovědnosti, v co nejširším slova smyslu. Svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů nedochází u druhého rodiče k zániku nebo zúžení rodičovské odpovědnosti, ale pouze k faktickému omezení, a sice konkrétně faktickému omezení osobní péče o dítě v době, kdy není tento rodič ke styku s dítětem oprávněn.⁴⁶ Styk s dítětem je pro nerezidentního rodiče často jedinou formou, jak může rodič na své dítě výchovně působit a vykonávat práva a povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Proto je třeba poukázat na to, že uplatňovaná forma styku, kdy rodič s dítětem stráví každý druhý víkend, popřípadě i některé dny v týdnu nebo obecně jen velmi málo času, je nedostačující. Rezydentní rodič zažívá s dítětem každodenní rituály, překonává různé překážky, řeší problémy spojené se školními povinnostmi a podobně a o tyto by neměl být ochuzen ani nerezidentní rodič, neboť takové zapojení nerezidentního rodiče i v rámci všedních dnů je jen přínosem a předpokládá naplnění požadavku nejlepšího zájmu dítěte.

Právo na styk obsahuje zejména právo se s dítětem pravidelně vídat, mluvit s ním a výchovně na něj působit a rovněž v rámci realizace styku má rodič povinnost o dítě pečovat a plně vykonávat práva a povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Naproti tomu je třeba jako součást práva na styk považovat rovněž právo kontaktovat dítě, které však může rodič uplatnit i v momentě, kdy ke styku s dítětem oprávněn není. Tedy každý rodič má právo

⁴⁵ Viz náleží ÚS sp. zn. II. ÚS 4247/18 ze dne 17. 05. 2017

⁴⁶ ŘEZNÍČEK, David. *Střídavá péče versus široký rozsah styku* [online]. 10. 5. 2016 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/stridava-pece-versus-siroky-rozsah-styku-101176.html>

kontaktovat své dítě prostřednictvím komunikačních prostředků plně bez omezení. Rezidentní rodič by měl styk s dítětem umožnit a současně i umožnit kontaktovat dítě prostřednictvím komunikačních prostředků a nijak neomezovat kontakt s druhým rodičem. Každý dobrý rodič se zajímá o své dítě a v případě, že nemá možnost být s dítětem každý den a zažívat s ním všední radosti i starosti, má právo ho kontaktovat a tyto s ním prožívat alespoň tímto způsobem.

3.6. Rozsah práva na styk s dítětem

Právo na styk v sobě obsahuje zejména právo na pravidelné návštěvy, pobyty u nerezidentního rodiče o víkendech, svátcích nebo o letních prázdninách a rovněž právo komunikovat s dítětem a právo na informace o dítěti. Naproti tomu dítě má právo se s rodičem se osobně stýkat, komunikovat s ním a být o něm informován.⁴⁷

Primárně se rozsah realizovaného styku určuje na základě společné dohody rodičů, ke které rovněž primárně soud musí přihlížet v případě, že soud o styku s dítětem rozhoduje. Rozhodování o úpravě styku s dítětem ve všech případech, kdy spolu rodiče nežijí, by bylo považováno za nevhodnou ingerenci státních orgánů do rodinných vztahů, které mají být v zásadě v rukou členů rodiny. Jak je již výše uváděno, tak v případě svěření dítěte do péče jednoho z rodičů, má být styk s druhým rodičem vykonáván v takové míře, ale byl požadavek rovné rodičovské péče co nejvíce naplněn.⁴⁸

V případech umístování dětí do péče mimo svou rodinu je třeba dbát zvýšeného důrazu na styk a kontakt dítěte s rodičem, a to i s ohledem na ustálenou judikaturu ESLP.⁴⁹

Co se týče samotného určení rozsahu, je velmi důležité, aby tento byl určen a vymezen co možná nejpřesněji tak, aby zohledňoval zájmy dítěte, korespondoval s jeho školními, ale i mimoškolními aktivitami a tedy, aby zcela odpovídal a vyhovoval programu dítěte. V případě vymezení rozsahu styku

⁴⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. I. vydání. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2009, s. 90.

⁴⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ a kol., *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*. Komentář. I. vydání, Praha: C.H. Beck, 2014, s. 938.

⁴⁹ Viz blíže rozsudek ESLP ze dne 19. 11. 2019, K.O. a V.M. proti Norsku, č. 64808/16.

rozhodnutím soudu, musí být výrok soudu dostatečně určitý v tom smyslu, aby bylo zřejmé, jak a kdy má nerezidentní rodič právo dítě převzít a naopak jej znovu odevzdat rezidentnímu rodiči.

Jak vyplývá z Usnesení NS ČR ze dne 24. 11. 2005, sp. zn. 20 Cdo 1693/2005: „*Je nespornou procesní zásadou požadavek, aby vykonávané rozhodnutí bylo z hlediska materiální vykonatelnosti natolik určité, aby jak straně oprávněné, tak také straně povinné, byl jednoznačně zřejmý a zcela určitý rozsah a obsah rozhodnutím autoritativně nastolených (popř. deklarovaných) práv a povinností, které jim svědčí, popř. které jim jdou k tíži.*“

Při rozhodování o určení rozsahu styku s nerezidentním rodičem by měl soud přihlížet k vůli dítěte s ohledem na jeho rozumovou a mravní vyspělost a dále přihlédnout k základnímu postulátu, kdy styk s dítětem má být určen v takovém rozsahu, aby mohl rodič vykonávat svá rodičovská práva v co nejširším rozsahu, kdy tento je popsán již v předešlé podkapitole.

Co se týče vnímání samotného styku z hlediska toho, zda se jedná o povinnost či právo, zaznamenáváme v průběhu let posun v rámci judikatury ÚS. Z rozhodnutí ÚS vyplývá, že: „*v pojetí českého rodinného práva není faktický rozdíl mezi péčí o dítě a výkonem práva styku (vyjma toho, že první je zároveň povinností a druhé pouze právem, které není nutno vykonat). Péče o dítě je součástí rodičovské odpovědnosti a zahrnuje žití ve společné domácnosti a rozhodování o každodenních, běžných záležitostech dítěte. Totéž zahrnuje i právo osobního styku⁵⁰.*“ Tímto nálezem ÚS došel k závěru, že rozdílem mezi péčí o dítě a stykem s dítětem je pouze v tom, že styk je právem, jež není nutno vykonat. Tento názor byl později vyhodnocen jako ne příliš vhodný a došlo ke značnému posunu, kdy ÚS vyslovil, že neshledává nic závadného v situaci, kdy je úprava styku nerezidentního rodiče určena jako povinnost. Z rozhodnutí ÚS lze vypíchnout usnesení ÚS, sp. zn. I ÚS 503/2016 ze dne 17. října 2017, kdy ÚS vyslovil názor, že: „*Ve vztahu k otci považuje Ústavní soud za potřebné uvést, že úprava styku rodiče s dítětem znamená povinnost rodiče nařízený styk realizovat. Nejedná se jen o jeho právo.*“

⁵⁰ Viz Nález ÚS, I ÚS 3216/13 ze dne 25. 09. 2014

Na tento závěr nelze reagovat jinak, než pozitivně, neboť je třeba vnímat styk s dítětem rovněž jako právo dítěte na styk se svým rodičem a tím pádem tomu odpovídající povinnost rodiče uskutečňovat styk se svým dítětem. Ve shrnutí můžeme říci, že z pohledu práva hmotného není rozdíl mezi péčí a stykem s dítětem, neboť je-li rodič oprávněn ke styku s dítětem, je tento současně povinen styk realizovat a v průběhu styku o dítě pečovat.

Tento závěr hodnotím jako správný a zcela logický, a to i s ohledem na vše, co bylo již řečeno v předešlých kapitolách a na skutečnost, že práva a povinnosti jsou vzájemná. Právo styku má rovněž dítě a právu dítěte odpovídá povinnost rodiče styk vykonat.

3.7. *Formy styku s dítětem*

Osobní styk rodiče s dítětem nebo střídání péče o dítě se odehrává v rámci různě nastavených kritériích tak, aby vždy odpovídalo situaci ad hoc.⁵¹ V případě, že je dítě v péči jen jednoho z rodičů, pak musí být druhému rodiči umožněno s dítětem se pravidelně stýkat, a to většinou za standardních okolností ve vyhrazených časových intervalech v místě odlišném od obvyklého bydliště dítěte a obvykle přes noc.

Přestože recentní právní úprava styku nereflektuje jinou formu styku, než osobní kontakt rodiče s dítětem, chápeme jako určitou formu styku i styk nepřímý, jež je vykonáván prostřednictvím různých komunikačních prostředků, jako je například kontakt prostřednictvím telefonního hovoru, SMS zpráv, Facebooku a jiných oblíbených prostředků.

Dále ale můžeme styk vnímat jako dělitelný na další různé formy, dle toho, zda má styk proběhnout pouze po dobu omezeného časového intervalu, například jedno odpoledne nebo zda je styk realizován po dobu delší, například přes noc, přes víkend nebo i na delší časové období. A nakonec také, zda se jedná o styk asistovaný za přítomnosti třetí osoby, kdy jde nejčastěji o dohled OSPOD.⁵²

⁵¹ K tomu blíže Nález ÚS ČR 21. listopadu 2017, sp. zn. IV. ÚS 1921/17-2

⁵² HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ a kol., Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. I. vydání, Praha: C.H. Beck, 2014, s. 942.

3.7.1. Přímý styk

Přímým stykem rozumíme osobní kontakt rodiče s dítětem, kdy dochází ke vzájemnému působení rodiče na dítě a naopak, a to zpravidla v místě odlišném od obvyklého bydliště dítěte a bez přítomnosti třetí osoby a nejčastěji přes noc. Tuto formu styku můžeme označit za nejběžnější.

Zpravidla se ponechává na vůli rodičů, jak vymezí rozsah a pravidla styku s nerezidentním rodičem, kdy autoritativní rozhodnutí soudu přichází v úvahu v případě zásadních neshod mezi rodiči a v případě, že pro tyto neshody nejsou schopni se domluvit. Důležité je si uvědomit, že svěřením dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů nedochází k omezení rodičovské odpovědnosti oprávněného rodiče, i když v mnoha případech se povinný rodič snaží tento pocit vyvolat a vybudovat si pozici „silnějšího“ rodiče.

Přímý styk musí být vždy stanoven s ohledem na zájmy a základní potřeby dítěte, kdy styk a jeho rozsah nesmí představovat sobeckou představu jednoho nebo obou rodičů. Velmi často přímý styk probíhá tak, že oprávněný rodič tráví čas s dítětem každý druhý víkend, popřípadě i některé vybrané dny v týdnu, ale tento model považují za důrazně nedostačující.

V poslední době se však velmi často uplatňuje tzv. rozšířený styk, kdy tento se velmi přibližuje střídavé péči. Při rozšířeném styku má rodič možnost se s dítětem vídat ve velmi častých intervalech a řešit s ním i běžné každodenní záležitosti. Tento model je pro dítě příznivější, neboť nerezidentní rodič s dítětem tráví srovnatelně času jako rodič rezidentní. Pro dítě je jednoznačně široce vymezený styk s rodičem přínosný, kdy k tomuto závěru došel rovněž ÚS ČR: *„Nejde však jen o celkové množství stráveného času s dítětem z hlediska celého roku, ale také o to, v jakém období se styk rodiče s ním uskutečňuje. Pro dítě a jeho budoucnost má velký význam právě období, kdy musí plnit své školní a další povinnosti, a kdy je více než jindy zapotřebí, aby se do jeho výchovy zapojili oba rodiče, tak aby dítě mohlo co nejvíce těžit ze znalostí, zkušeností a výchovných a pedagogických schopností obou rodičů, a nikoliv jen jednoho z nich. Kromě toho možnost většího zapojení rodiče, jemuž dítě nebylo svěřeno do péče, do výchovy dítěte v období, kdy jsou na ně kladeny zvýšené nároky a kdy dítě musí společně (i) s tímto rodičem překonávat různé překážky a řešit*

problémy, má význam i pro prohloubení vzájemných citových vazeb mezi nimi a také vede tohoto rodiče k odpovědnosti za budoucnost dítěte. Nejde tedy jen o právo obou rodičů podílet se na výchově svého dítěte, ale také o sledování jeho "nejlepšího zájmu", kdy široký styk rovněž ve školním roce zpravidla bude pro dítě přínosem a obohacím."⁵³

Na tento model je možné se však dívat i jinou optikou, a to zejména tou, že nastavení širokého styku může být pouze důvodem pro to, aby nedošlo k rozhodnutí o střídavé péči. Pokud jde o právní formu styku, tak tato by měla být využívána tehdy, jedná-li se o realizaci styku, nikoliv péči o dítě. Může být tento model z určitého pohledu i nevýhodou pro rodiče, který je k tzv. „širokému styku“ oprávněn.

Jen pro srovnání střídavé péče a širokého styku si dovoluji pár příkladů, které mohou vyvolávat otázky, zda je široký styk pouze náhradou za střídavou péči nebo nikoliv.

Jedním ze zmiňovaných příkladů je ustanovení § 887 OZ, dle kterého je styk s dítětem právem osobním a nelze jej přenechat jiné osobě. Jak už víme z předešlých kapitol, tak nerezidentní rodič, který realizuje styk, je v tomto okamžiku rovněž povinen o dítě pečovat. V tomto ohledu je tedy otázkou, zda je díky tomu tento rodič oprávněn svěřit dohled a péči o dítě třetí osobě v souladu s ustanovením § 881 OZ. V případě, že by tento rodič nebyl oprávněn postupovat podle tohoto ustanovení, tak by na rozdíl od rezidentního rodiče nemohl svěřit dítě prarodičům z jeho strany či jiným příbuzným a podobně a jeho postavení by tedy bylo ve značném nepoměru ve vztahu k pečujícímu, rezidentnímu rodiči.

V případě, že bychom tato ustanovení vykládali takto příliš striktně, tak by rodič svěřením dítěte do péče třetí osoby jednal jednoznačně protiprávně. Domnívám se však, že je nutno vycházet ze základní úvahy, že i rodič, kterému nebylo dítě svěřeno do péče a realizuje pravidelně styk s dítětem (v tomto okamžiku rovněž péči), má v zásadě právo postupovat i v souladu s ustanovením § 881 OZ, neboť je stále zákonným zástupcem dítěte a není omezen v rodičovské odpovědnosti.

⁵³ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2016, sp. zn. III. ÚS 2298/15-1

Další otázkou vyvolávající nerovnost je otázka dopravování dítěte. Při střídavé péči si dítě předávají zpravidla oba rodiče a rovněž se podílejí na dopravě dítěte, naproti tomu u realizace styku zpravidla zajišťuje dopravu dítěte rodič oprávněný ke styku. Sice nejde o zákonem stanovenou povinnost, nicméně rozhodovací praxe soudů se velmi často ubírá touto cestou. Tato otázka se netýká zákonné úpravy, ale ustálené rozhodovací praxe soudů, kdy tyto by měly v tomhle ohledu přihlížet k možnostem rodičů a zájmu dítěte a je-li to možné tak stanovit rovnoměrně povinnost dopravování, tedy neupřednostňovat pečujícího rodiče před rodičem oprávněným ke styku.

Nerezidentní rodič se může rovněž setkat i s dalšími následky, a to těmi, kdy mu jsou odepírána některá práva jednat se školami, lékaři, sportovními oddíly a podobně a de facto těmto rodičům jsou odepírána některá práva jakožto zákonných zástupců. K tomuto problému může dojít v případě, že pečující rodič neumožňuje dost dobře tuto komunikaci s příslušnými institucemi a snaží se, aby veškerá komunikace probíhala s jeho osobou a případ, kdy nerezidentní rodič nemá snahu s těmito institucemi komunikovat.

Další silnou motivací rezidentního rodiče o stanovení širokého styku je právo na výživné, kdy ve velmi častých případech jsou při sporech o děti hlavní motivací peníze. I z tohoto pohledu zůstává postavení rodičů nerovné.⁵⁴

3.7.2. Omezený osobní styk

Další variantou přímého styku je tzv. omezený osobní styk. Jde o případy, kdy je styk s rodičem omezen odůvodněnými zájmy dítěte, například specifickým zdravotním stavem dítěte nebo jinou objektivní skutečností. Judikaturou ÚS bylo konstatováno, že je možné odchytil se v některých případech od požadavku, aby se dítě stýkalo s oběma rodiči ve stejné míře, existují-li objektivní odchylky od běžného stavu.⁵⁵ Může se jednat o styk pouze v denní době bez možnosti přespání u oprávněného rodiče, styk asistovaný za přítomnosti třetí osoby, například sociálního pracovníka, pedopsychologa, jiného odborníka nebo také za

⁵⁴ ŘEZNIČEK, David. *Střídavá péče versus široký rozsah styku* [online]. 10. 5. 2016 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/stridava-pece-versus-siroky-rozsah-styku-101176.html>

⁵⁵ Viz náleží ÚS ze dne 15. 05. 2020, sp. zn. II. ÚS 1191/17

přítomnosti druhého rodiče. Ačkoli se u osob v rámci OSPOD u asistovaného styku nejedná o hlavní náplň jejich agendy, je jejich přítomnost povolená a někdy také vyžadovaná.

V souladu s článkem 4 odst. 2 Úmluvy o styku je možné styk rodiče s dítětem omezit nebo vyloučit, je-li to nezbytné v nejlepším zájmu dítěte.⁵⁶

Za dodržení požadavku uvedeného v čl. 4 odst. 2 Úmluvy o styku v případě pochybností o bezpečí nebo nenarušení zdraví nezletilých dětí při realizaci styku s nerezidentním rodičem, přichází v úvahu stanovení tzv. asistovaného styku za účasti příslušné osoby, jak je již výše nastíněno. Jedná se v podstatě o dočasné řešení situace, kdy rodiči je umožněno realizovat styk s dítětem za zpřísněných podmínek. ÚS vyslovil, že asistovaný styk je prostředkem ochrany před újmou na zdraví a duševním stavu nezletilého.

V této oblasti lze hovořit rovněž o plánu navykacího režimu, který je upraven v ustanovení § 503 odst. 1 písm. b) ZŘS⁵⁷. Plán se stanovuje tak, že je umožněn postupný kontakt s oprávněným rodičem a výkonem kontroly realizovaného styku jsou potom soudem pověřeny vhodné osoby nebo zařízení.⁵⁸

Tuto formu styku je vhodné zvolit v případech, kdy mezi rodičem a dítětem není navázán tak hluboký vztah a na základě tohoto režimu má dojít k jeho postupnému obnovení a prohloubení. A priori účelem není setrvat v tomto stavu, ale pouze zjistit, zda je rodič s dítětem schopen vztah navázat a zda je i nadále potřeba přítomnost třetí osoby.⁵⁹

I když má dítě právo na kontakt s oběma rodiči a rodiče mají právo rovnoměrně vykonávat rodičovská práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti, jsou odůvodněné případy, kdy tento kontakt je třeba omezit tak, aby nedošlo k újmě na zdraví a psychickém stavu dítěte. Pro rozhodování soudu o asistovaném

⁵⁶ Čl. 4 odst. 2 Úmluvy o styku s dětmi

⁵⁷ § 503 odst. 1 písm. b) ZŘS: *Je-li to účelné, může soud, nejsou-li dány podmínky pro změnu rozhodnutí, stanovit plán navykacího režimu (dále jen „plán“), je-li to v zájmu dítěte, plán se stanoví tak, aby byl umožněn postupný kontakt dítěte s osobou oprávněnou ke styku s ním, soud zpravidla před stanovením plánu opatří odborné vyjádření o vhodnosti, obsahu rozsahu a době trvání; výkonem kontroly plnění plánu soud pověří vhodnou osobu nebo zařízení, neprovádí-li soud výkon kontroly přímo.*

⁵⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ a kol., Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. II. vydání, Praha: C.H. Beck, 2014, s. 943.

⁵⁹ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 26. 7. 2017, sp. zn. I. ÚS 1079/17

styku musí být vždy rozhodující ochrana zdraví dětí a jejich vývoje, zkrátka ochrana nejlepšího zájmu dítěte.

4. Problematická realizace styku s dítětem

Obecně mají oba rodiče vykonávat rodičovskou odpovědnost ve vzájemné shodě a po nalezení společně přijatelného kompromisu jako základu každého vztahu. Lidé jsou však osobami různými, s různými vlastnostmi a samozřejmě také názory, a to i v souvislosti s výchovou a péčí o dítě. Někdy se může jednat o kolizi v názorech nepatrnou, kterou lze vyřešit domluvou, kdy tyto rozdílné postoje a názory rodičů mohou dítě obohacovat a být tedy ku prospěchu. Naopak se mohou ve vztahu objevit tak diametrálně odlišné názory, že jsou tyto zdrojem rozporů a důvodem rozchodu či rozvodu.

V případě velmi konfliktních rozhodů je potřeba přesně určit pravidla péče o dítě a podobu styku s rodiči zpravidla rozhodnutím soudu nebo případně úředně schválené dohody rodičů. Návrh k soudu na úpravu styku je podáván v situaci, kdy je třeba nastavit jasná pravidla a schválit je vyšší autoritou anebo v případě, že je rozchod rodičů velmi konfliktní a nejsou schopni se na úpravě styku dohodnout, nebo se již problémy s realizací styku vyskytují.⁶⁰

Přesná úprava toho, jak má být styk rozhodnutím soudu určen, není v pozitivní právní úpravě přesně zakotvena a vyplývá spíše z ustálené rozhodovací praxe soudů. Vždy v zásadě soudci postupují s ohledem na konkrétní okolnosti jednotlivého případu, zejména s ohledem na věk, zdravotní stav dítěte, vzdálenost mezi bydlišti rodičů a rovněž jejich schopnost se domluvit a shodnout v základních záležitostech.

4.1. Konflikty mezi rodiči

Konflikty mezi rodiči vyplývají z rozdílných životních názorů, názorů na výchovu dítěte, péči o něho a celkově z odlišných představ o životě dítěte. Velmi

⁶⁰ ZUKLÍNOVÁ, M. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Sv. II (§ 655 až 975)*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 510

často je však dítě pouhou záminkou rodičovského konfliktu a pravým důvodem jsou partnerské rozpory, kdy dítě je pouhým nástrojem, jak se partnerovi pomstít.

Pokud se jedná o rodičovský konflikt týkající se čistě otázek rodičovské odpovědnosti, kdy se rodiče rozcházejí v tom, co je pro dítě skutečně nejlepší, zdrojem sporu je rozdílná představa týkající se pouze dítěte. Tyto spory však mohou velmi často sklouznout ke sporu osobnímu, kdy si rodiče odmítají vycházet vstříc a spíše naopak se snaží prosadit si variantu, kterou sami navrhnou a vyhovuje pouze jim.⁶¹

Dalším důvodem opakujících se a nepřekonatelných rozporů mezi rodiči je osobní nevraživost, kdy si rodiče vybudují averzi jeden na druhého, a to buď v průběhu společného soužití, nebo po rozchodu. Tento postoj rodičů se potom odráží zejména na dítěti. Rodiče by si měli tedy uvědomit, že jejich primárním úkolem je oddělit své osobní neshody od výkonu rodičovství, neboť osobou, která je spory nejvíce dotčena, je právě společné dítě.

Literatura z období první republiky rovněž pamatuje na nepříznivé jevy související s rozchody rodičů, kdy dochází k zásadním konfliktům a neshodám. Autoři upozorňovali na skutečnost, že otcové se zpravidla snažili získat děti do své péče, aby se oprostili od placení výživného a naproti tomu matky byly motivovány nárokem na úhradu výživného, tedy byly motivovány vidinou zlepšení své finanční situace. Stejně jako je tomu dnes, bylo tehdy upozorňováno na fakt, že často šlo pouze o snahu pomsty druhému partnerovi nebo o snahu jej zdiskreditovat v očích dítěte.⁶²

Je tedy zřejmé, že na těchto problémech objevujících se v rodinném právu se v zásadě nic nezměnilo, neboť záleží vždy na rodičích, zda si uvědomí, že středem jejich pozornosti má být dítě, nikoli jejich osobní zájmy na tom, jak nejvíce ublížit bývalému partnerovi.

Problémy u úpravy styku mohou po rozchodu eskalovat. Může jít rovněž o úmysl rezidentního rodiče, ihned po rozchodu, dítě řádně ke styku nepředávat,

⁶¹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019, s. 58.

⁶² ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému*. 1935, s. 746-749

kdy si je tento rodič dobře vědom, že bez vykonatelného rozhodnutí soudu s tím nerezidentní rodič takřka nic nezmůže.⁶³

4.2. Ztěžování realizace styku s nerezidentním rodičem

Cílem rodičovského konfliktu je prosazení svého, často sobeckého zájmu, za účelem ublížení druhému rodiči, nebo alespoň v námi řešeném případě styk s dítětem co nejvíce znepríjemnit. Jedná se tedy o snahu rodiče znepríjemnit styk s nerezidentním rodičem, omezit jej nebo dokonce snahu oddělit nerezidentního rodiče od dítěte a rozbít tak vybudovaný vztah rodič/dítě.

Zdánlivě nenápadným případem, jak ztěžovat a znepríjemňovat kontakt s dítětem, může být nastavování stále nových a někdy až nesmyslných požadavků na nerezidentního rodiče. Jako příklad takového nesmyslného požadavku můžeme uvést případ, kdy je nezletilé dítě po rozchodu rodičů svěřeno do péče matky a ta trvá na tom, že si otec má dítě vyzvedávat v určitý den v denní dobu, kdy má ještě povinnou pracovní dobu a podobně. Dalším případem může být zkreslování reality, kdy jeden z rodičů vše, co udělá nebo řekne, v zásadě obrátí proti němu, aby ze situace vyšel v co nejhorším světle. Rodiče se takto snaží zdiskreditovat druhého rodiče často i před dítětem nebo před osobami, které jsou zapojeny do řízení o určení poměrů k dítěti, tedy před advokáty, soudy a OSPOD. Obdobným případem, který může nastat, je zatahování dítěte do konfliktu rodičů, kdy si jeden z rodičů dělá z dítěte spojence a probírá před ním konflikt s druhým rodičem. Tento uvedený případ rovněž nastává velmi často a jedná se o situaci, kdy rodič před dítětem hovoří v jeho přítomnosti o druhém rodiči negativně a snaží se jej tzv. „naočkovat“ a vybudovat u něj negativní pocity ve vztahu k druhému rodiči.

64

O dalších krocích, které často rodiče ve snaze zprotivit kontakt dítěte s druhým rodičem podnikají, se blíže rozepíší v následujících podkapitolách, neboť je považují za poměrně významné fenomény poslední doby, které je třeba zmínit zvlášť.

⁶³ NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada, 2012, s. 86.

⁶⁴ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: jak zůstat dobrým rodičem i po rozvodu*. Praha: Leges, 2019, s. 78-80.

4.3. Odstěhování dítěte

Ačkoli se u rozhodování o změně bydliště jedná o záležitost, o které mají rozhodovat oba rodiče společně, často dochází k případům, kdy ve snaze omezit kontakt s nerezidentním rodičem nebo mu úplně kontakt zamezit, druhý rodič rozhodne sám o změně bydliště dítěte bez předchozí rady. Může jít sice o různé důvody, pro které musel rodič odůvodněně změnit bydliště, například změna zaměstnání, možnost dítěte navštěvovat lepší školu, zvýšení nákladů na bydlení anebo jiné osobní důvody, ale nesmí být opomenut základní požadavek, že o takové změně se mají rodiče dohodnout a v opačném případě musí rozhodnout soud, a to s ohledem na ustanovení § 877 OZ.⁶⁵

Bydlištěm dítěte je místo, kde má dítě vytvořené rodinné a sociální vazby a zpravidla zde rovněž vykonává školní docházku. V tomto smyslu lze využít a zobecnit i pro učení místa v rámci jedné země rozhodnutí SDEU, jímž bylo určeno, že: „*obvyklé bydliště odpovídá místu, které vykazuje určitou integraci dítěte v rámci sociálního a rodinného prostředí. Za tímto účelem musí být přihlédnuto zejména k trvání, pravidelnosti, podmínkám a důvodům pobytu na území členského státu a přestěhování rodiny do tohoto státu, ke státní příslušnosti dítěte, k místu a podmínkám školní docházky, k jazykovým znalostem, jakož i k rodinným sociálním vazbám dítěte v uvedeném státě. Vnitrostátnímu soudu přísluší určit místo obvyklého bydliště dítěte s přihlédnutím ke všem konkrétním skutkovým okolnostem v každém jednotlivém případě.*“⁶⁶

Rodič, který by takto rozhodl o vytrhnutí dítěte z jeho přirozeného prostředí a domova, na který bylo zvyklé, by měl zpravidla zohlednit zájem dítěte a v případě, že dítě s takovou změnou nesouhlasí, měl by se rodič odstěhovat sám a dítě by mělo být svěřeno do péče druhého rodiči. To za předpokladu, že svěření do péče druhého rodiče je možné, má-li o to druhý rodič zájem a je schopen péči o dítě zajistit. Dojde-li ke změně bydliště dítěte na vzdálenější místo od bydliště

⁶⁵ § 877 odst. 1 OZ: *Nedohodnou-li se rodiče v záležitosti, která je pro dítě významná zejména se zřetelem k jeho zájmu, rozhodne soud na návrh rodiče; to platí i tehdy, vyloučil-li jeden rodič z rozhodování o významné záležitosti dítěte druhého rodiče.*

§ 877 odst. 2 OZ: *Za významnou záležitost se považují zejména nikoli běžné léčebné a obdobné zákroky, určení místa bydliště a volba vzdělání nebo pracovního uplatnění dítěte.*

⁶⁶ Viz rozsudek SDEU ze dne 2. 4. 2009, sp. zn. C-523/07

původního, mělo by být v zásadě znovu rozhodnuto o změně poměrů ve vztahu k péči, styku o dítě a také výši výživného.⁶⁷

Protiprávní přemístění nezletilého dítěte, jemuž jeden z rodičů změní bydliště bez souhlasu druhého rodiče, je nyní dost aktuálním a probíraným tématem, které řeší advokáti a rovněž soudy. Tímto aktuálním fenoménem se rovněž zabývalo v srpnu minulého roku šedesát advokátů, kteří v rámci svého sezení došli k několika závěrům. Prvním závěrem, na kterém se shodli, bylo, že obvyklé bydliště dítěte je součástí rodičovské odpovědnosti, která přísluší oběma rodičům a tito se mají zpravidla na bydlišti dohodnout a v opačném případě se obrátit na soud. V případě, že dojde k přemístění bez souhlasu druhého rodiče a bez jeho vědomí, jedná se o jednání protiprávní a jedná se o porušení rodičovské odpovědnosti a tento krok není možné zhojit ani následným rozhodnutím soudu, naopak by soud měl protiprávnost jednání jednoho z rodičů zohlednit v budoucím rozhodování o péči o dítě.

Závěrem bylo konstatováno, že v oblasti rodinného práva není zapotřebí legislativní změny, nýbrž lepší informovanosti rodičů, kteří by se potenciálně tohoto protiprávního jednání mohli dopustit.⁶⁸

Před přemístěním dítěte z místa jeho obvyklého bydliště, ale i po něm, se rodiče mohou obrátit na soud, ten v zásadě musí přihlížet ke všem okolnostem, proč má být bydliště dítěte změněno. Soud musí pečlivě zkoumat důvody, na základě kterých má dojít ke změně bydliště a zhodnotit situaci rodiče, který má dítě v péči, ale naproti tomu by měl také zhodnotit, jak bude ovlivněn výkon rodičovských práv nerezidentního rodiče.

V případě, že by se jednalo o tzv. vnitrostátní únos dítěte a rodič by změnil bydliště dítěte bez souhlasu a uvědomění druhého rodiče, měl by k tomuto při rozhodování soud důrazně přihlížet a zohlednit fakt, že měl tento rodič snahu zamezit kontakt dítěte s druhým rodičem.

⁶⁷ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019, s. 81.

⁶⁸ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Vnitrostátní únos nezletilého dítěte – nový fenomén, který advokáti řeší. *Advokátní deník* [online]. 21. 8. 2020 [cit. 2021-02-13].

Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/08/21/vnitrostatni-unos-nezletileho-ditete-novy-fenomen-ktery-resi-advokati-cim-dal-casteji/>

4.4. Bránění nerezidentnímu rodiči ve styku

Bezesporu se lze shodnout na tom, že pro úspěšnou realizaci styku s nerezidentním rodičem je stěžejním předpokladem komunikace mezi rodiči, kteří jsou schopni se i přes rozpory dohodnout na základních záležitostech týkajících se dítěte a navzájem se informovat. V opačných případech, kdy mají rodiče mezi sebou nepřekonatelné rozpory a nejsou schopni spolu komunikovat, mohou nastat kritické momenty.

Právě jedním z kritických momentů může být realizace styku nerezidentního rodiče s dítětem, kdy se v tomto okamžiku rodiče musí dohodnout na tom, jak si dítě předají, musí si sdělovat základní informace ohledně času předání a případné instrukce týkající se dítěte apod. Mohou nastat případy, kdy rezidentní rodič reálně neumožňuje kontakt dítěte s nerezidentním rodičem, brání mu v něm anebo tento rodič není ochoten drobných ústupků, aby vyšel nerezidentnímu rodiči vstříc. Bránit styku dítěte s nerezidentním rodičem může z nejrůznějších důvodů, a to například z osobní nevraživosti vůči nerezidentnímu rodiči z důvodu vyhroceného rozchodu nebo z důvodu snahy ovlivnit negativně vztah dítěte k nerezidentnímu rodiči.⁶⁹

Samotné narušování, omezování nebo bránění ve styku s dítětem může probíhat v několika formách. Rezidentní rodič může projevovat snahu často měnit termíny předání dítěte a rušit plánované návštěvy dítěte u nerezidentního rodiče, snažit se o to, aby styk probíhal za přítomnosti jiné osoby nebo rezidentního rodiče nebo úplně odmítat dodržování společné dohody nebo autoritativního rozhodnutí soudu o stanovení styku s dítětem, tedy i faktického nepředání dítěte. Z takových případů musí být zřejmé, že jde o neúčelné a nesmyslné požadavky nebo nesmyslné nedodržování dohody či rozhodnutí soudu.

Bránění v realizaci styku s rodičem není v zákoně blíže definováno nebo rozvinuto, ale platí, že pokud rodič neplní povinnosti pro něj vyplývající z ustanovení § 888 OZ (tzn. dítě na styk připravit, styk s druhým rodičem umožnit a s druhým rodičem v potřebném rozsahu spolupracovat), brání druhému rodiči ve

⁶⁹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019, s. 86.

styku s dítětem. Můžeme tedy konstatovat, že k bránění ve styku může dojít, jak pasivitou, tak aktivním jednáním rezidentního rodiče.⁷⁰

Ustanovení § 889 OZ říká, že „*Rodič, který má dítě v péči, a druhý rodič se musejí zdržet všeho, co narušuje vztah dítěte k oběma rodičům nebo co výchovu dítěte ztěžuje. Brání-li rodič, který má dítě v péči, bezdůvodně trvale či opakovaně druhému rodiči ve styku s dítětem, je takové chování důvodem pro nové rozhodnutí soudu o tom, který z rodičů má mít dítě ve své péči.*“

Ze zákona tedy vyplývá jasná povinnost obou rodičů zdržet se všeho, co by mohlo narušovat vztah dítěte k druhému rodiči. Takto stanovenou povinností je míněno jakékoli jednání i verbálně učiněné, které je schopno negativně ovlivnit vztah dítěte k druhému rodiči a v případě, že by hrozila ztráta citové vazby k druhému rodiči, jednalo by se o velmi negativní důsledek vzájemného konfliktu rodičů a byl by závažně porušen nejlepší zájem dítěte.

Protože se jedná o situaci závažnou, zákon upravuje, že bránění ve styku oprávněnému rodiči je důvodem, aby soud znovu rozhodl o poměrech k nezletilému dítěti. Jak už je výše nastíněno, jedná se o případy, kdy je styk s dítětem mařen, ztěžován anebo je realizace styku znemožněna. V takovém případě, kdy má být realizován styk s druhým rodičem, ale současně rezidentní rodič (v některých případech může jít i o situaci opačnou) styk bojkotuje, může vzniknout rodiči, jenž byl oprávněn ke styku, škoda z důvodu neuskutečněního styku.

Jak vyplývá z citovaného ustanovení, bránění ve styku může být bezdůvodně trvalé či bezdůvodně opakované.

Trvale bezdůvodným bráněním ve styku je takové bránění, které spočívá v tom, že nerezidentní rodič se prakticky neměl možnost setkat s dítětem od soudního rozhodnutí. Jde tedy o úplné přerušování styku s dítětem.

Opakovaně bezdůvodné bránění ve styku je problematicky určitelné, neboť zákon nestanovuje požadavek na to, kolikrát má být ze strany rodiče bezdůvodně bráněno ve styku. Zásadní problém v dokazování však činí určení bezdůvodnosti,

⁷⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik, s.140.

kdy je vždy třeba pečlivě zohlednit všechny důvody, pro které bylo možné styk odepřít.⁷¹

Otázka přichází v souvislosti s onemocněním dítěte, zda je onemocněním důvodem pro odepření styku s nerezidentním rodičem. U této problematiky se jedná o poměrně spornou otázku, na kterou je nahlíženo z různých úhlů pohledu. Dle mého názoru lehčí onemocnění nebrání v realizaci styku s nerezidentním rodičem, neboť tento má právo s dítětem prožívat i takové zkušenosti. Vždy rovněž závisí na názoru lékaře, který by měl sdělit, zda jsou vhodné přesuny dítěte nebo návštěvy. V případě, že to z objektivních skutečností možné není, musí rodiče hledat způsob, jak nahradit nerealizovaný styk a domluvit náhradní termín, kdy bude možné styk realizovat. Platí-li však základní požadavek, že rodiče mají vykonávat práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti rovnoměrně tak, aby nebyl jeden z rodičů upozaděn, proto by neměl být vyloučen z těchto práv ani v případě nemoci dítěte.

V současné době se také nabízí otázka realizace styku v souvislosti s pandemickou situací, a to konkrétně zda lze v současné době bránit v realizaci styku s nerezidentním rodičem s ohledem na současnou pandemickou situaci. Řada rodičů právě v důsledku obav z onemocnění Covid-19 vyslovila obavy z realizace styku nezletilého dítěte s druhým rodičem. V tomto ohledu je třeba říci, že v důsledku přijatých opatření vlády ČR nedošlo k pozbytí platnosti soudních rozhodnutí ani ustanovení OZ, a proto nepovažují obavy z onemocnění za důvod, proč omezovat nebo bránit ve styku s nezletilým dítětem. K problematice „*koronavirové krize*“ v oblasti rodinného práva se vyjádřila rovněž odborná veřejnost, a to Unie rodinných advokátů, kteří se shodli na tom, že přijatá opatření ohledně omezení pohybu lidí nemá vliv na předávání dětí a předávání dětí mezi rodiči tak není porušením nastavených pravidel a je tedy na místě dodržovat rozhodnutí soudu, jež se týkají dětí.⁷²

Vždy je potřeba rovněž vycházet z předpokladu rozumného úsudku rodičů, což v tomto případě platí dvojnásob. Je zřejmé, že rezidentní rodič, který má

⁷¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ a kol., Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. I. vydání, Praha: C.H. Beck, 2014, s. 957.

⁷² TOMEŠOVÁ, Jana. Koronavirus a předávání dítěte mezi rodiči. *Právní prostor* [online]. 2020, 23. 3. 2020.

Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/koronavirus-a-predavani-ditete-mez-rodicmi>

nařízenou karanténu společně s dítětem, nebude moci předat dítě nerezidentnímu rodiči a tento nebude moci uskutečnit styk s dítětem, a není tedy ani možné se realizace takového styku domáhat.

4.4.1. *Následky bránění ve styku*

Bránění ve styku s nerezidentním rodičem musí být vyhodnoceno jako natolik závažné, že je třeba na něj reagovat ve smyslu zmiňovaného ustanovení § 889 OZ.

Nové rozhodnutí soudu tedy přichází v úvahu, že se jedná o kvalifikované bezdůvodné bránění ve styku s nezletilým dítětem a rezidentní rodič nemůže být nijak sankcionován, pokud se nejednalo o odůvodněné zabránění ve styku plynoucí z objektivní skutečnosti (například zdravotního stavu dítěte)⁷³. Absence kontaktu s nerezidentním rodičem může mít však na psychiku dítěte fatální následky a je-li shledána důvodnost postupu podle § 889 OZ, je třeba znovu rozhodnout o svěření do péče druhého rodiče, tedy rodiče, kterému bylo ve styku bráněno, a to s ohledem na reflexi nejlepšího zájmu dítěte. V případě, že by soud nevezl v potaz zájem dítěte a pouze mechanicky aplikoval zmíněné ustanovení, mohlo by dojít k narušení psychiky dítěte.

Následkem bránění ve styku s nezletilým dítětem je odpovědnost rodiče za škodu, která vznikla druhému rodiči a to i v případě, že tento rodič nebyl včas informován o objektivní skutečnosti, která zabránila styku s nezletilým dítětem.⁷⁴ K tomuto závěru došel rovněž NS ČR svým rozhodnutím, kterým bylo konstatováno, že: *„Jestliže otci dítěte vzniknou zbytečné náklady v důsledku toho, že matka, jíž bylo nezletilé dítě svěřeno do výchovy, zmaří styk otce s dítětem, upravený soudním rozhodnutím nebo dohodou rodičů, jedná se o její obecnou odpovědnost za škodu, založenou na principu presumovaného zavinění. Jde o odpovědnost za přímé porušení právní povinnosti, jež pro matku dítěte vyplývá ze soudního rozhodnutí, popř. z dohody rodičů o styku s dítětem. Pokud by se styk otce s dítětem neuskutečnil z důvodu objektivní překážky na straně dítěte (typicky*

^{73 73} ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik, s. 141.

⁷⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ a kol., *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655-975). Komentář. I. vydání, Praha: C.H. Beck, 2014, s. 957-958.

např. onemocnění dítěte), popř. pro jinou skutečnost, jež nastala nezávisle na vůli matky a bez jejího vlivu, nelze tento stav považovat za zaviněné porušení její povinnosti připravit dítě ke styku s otcem a předat mu je ve stanovenou dobu na určeném místě.⁷⁵

4.4.2. Syndrom zavrženého rodiče

Dalším následkem neuskutečňovaného styku, který představuje krajní situaci, je ta kdy opakované nebo dlouhodobé neuskutečňování styku vyústí v záporný postoj dítěte vůči nerezidentnímu rodiči a tedy tzv. *syndrom zavrženého rodiče*. Jedná se o otázku sociálně-psychologickou, kdy pro konstatování, zda se o syndrom zavrženého rodiče jedná či nikoliv, je zpravidla zapotřebí příbrání odborníka z oblasti dětské psychologie nebo psychiatrie.⁷⁶

Definovat jej můžeme jako poruchu, při které děti snižují autoritu rodiče nebo ho kritizují a naopak jsou ve velké míře fixovaní na druhého rodiče, zpravidla rezidentního. Zjednodušeně bychom tyto rodiče pak mohli označit z pohledu dítěte za rodiče „hodného“ a „zlého“.⁷⁷

Situaci, kdy dojde k syndromu zavrženého rodiče, můžeme popsat jako přímé i nepřímé ovlivňování dítěte, jehož účelem je vybudovat negativní vztah k druhému rodiči a kdy za tento stav nese tento rodič žádnou odpovědnost. Pokud se jedná o ovlivňování velmi intenzivní, může to po čase vést k takovému vybudování odporu k druhému rodiči, že dítě naprosto odmítá jakýkoli kontakt s tímto rodičem. Na tuto situaci je nezbytné neprodleně reagovat, a to za pomoci příslušných specializovaných subjektů.

Od syndromu zavrženého rodiče je třeba odlišit situaci, kdy si za negativní postoj dítěte vůči rodiči, nese odpovědnost právě tento rodič a jedná se o

⁷⁵ Rozhodnutí NS ČR ze dne 30. 09. 2003, sp. zn. 25 Cdo 2289/2002

⁷⁶ CORRADINIOVÁ, S., VYPUŠTÁK, R. In NOVÁK, T. CORRADINIOVÁ, S. VYPUŠTÁK, R. *Kontakt s dětmi po rozvodu. Jak nepřijít o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 123.

⁷⁷ NOVÁK, T. Mají něco společného „Stockholmský syndrom“ a trauma zavrženého rodiče? *Časopis Právo a rodina*. 2010. 12. Ročník, č. 1, s.10.

oprávněné zavržení rodiče. Postoj dítěte potom nelze přičítat k jednání a navádění rezidentního rodiče.⁷⁸

4.4.3. *Navrhované řešení*

S ohledem na to, že situace, kdy se styk s nerezidentním rodičem neuskuteční, není výslovně v zákoně řešena a řešení je primárně založeno na dohodě rodičů, navrhuji obsažení úpravy, jež by tuto situaci upravila. Už výše jsme narazili na situaci, kdy se z nějakého důvodu neuskuteční styk s nerezidentním rodičem a není nijak řešeno, zda jsou rodiče povinni tento neuskutečněný styk nahradit.

V tomto ohledu se ztotožňuji s názorem dr. Romany Rogalewiczové, v tom smyslu, že v právní úpravě i v rozhodovací praxi chybí institut, který by řešil situaci nerealizovaného styku.⁷⁹ Navrhovaným řešením by mohlo být zakotvení povinnosti rodičů nahradit neuskutečněný styk náhradním termínem, v němž by došlo k uskutečnění styku, aby nerezidentní rodič ani dítě nebyli ochuzeni o společně strávený čas. Příkladem může být situace, kdy rezidentní rodič naplánuje výlet do zábavního parku, který je pro dítě přirozeně velmi atraktivní a zakoupené vstupenky jsou na den, kdy má být uskutečněn styk s nerezidentním rodičem. Rodiče jsou vždy povinni postupovat v zájmu blaha dítěte, a to stejně tak i v tomto případě, z toho důvodu mohou rodiče odložit plánovaný styk s nerezidentním rodičem na jiný vhodný termín, aby dítě nebylo zklamáno z neuskutečněného výletu a zároveň nepřišlo o pravidelný kontakt s nerezidentním rodičem.

Tento institut není právně zakotven, a proto jej nelze ani právně vymáhat. Reálně však dochází k odkládání plánovaného styku s nerezidentním rodičem velmi často a dítě i rodič jsou tedy ochuzeni o čas strávený společně a rodič navíc ochuzen o čas, po který může o dítě pečovat, ovlivňovat ho a výchovně na něj působit.

⁷⁸ JANOTOVÁ, D., PAVLÁT, J. *Syndrom zavrženého rodiče. Původní práce*. [online]. [cit. 2021-02-14]. Dostupné z: http://www.cspychiatr.cz/dwnld/CSP_2006_1_7_12.pdf

⁷⁹ Viz blíže ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Náhrada škody způsobené neuskutečněním styku s dítětem ve stanoveném termínu*. *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 1, s. 8-13

S ohledem na výše uvedené bych navrhla, aby bylo vloženo nové ustanovení, které by znělo následovně: „V případě, že plánovaný styk s druhým rodičem nebude realizován podle pravidel stanovených dohodou rodičů či rozhodnutím soudu v důsledku objektivní skutečnosti nebo dohody rodičů, bude tento nahrazen v následujícím týdnu ve stejně určených mezích nebo v jiný vhodný termín a v rozsahu, jak se rodiče dohodnou.“

5. Procesní aspekty

Určení styku dítěte s rodičem, s nímž už nebude sdílet společnou domácnost, je po rozchodu či rozvodu rodičů zcela zásadní otázkou, kterou je třeba vyřešit. Zákon primárně upřednostňuje dohodu rodičů založenou na vzájemném konsensu ohledně toho, kdy a jakým způsobem bude styk nerezidentního rodiče s nezletilým dítětem probíhat.⁸⁰ Obecně je předpokládáno, že jsou rodiče schopni domluvit se jako rozumní a odpovědní rodiče a upřednostňují zájem dítěte před svými vlastními.

V této souvislosti můžeme rozlišovat, zda se jedná o dohodu rodičů, kteří nejsou sezdaní nebo rodiče, kteří žijí v manželství. V případě, že rodiče jsou nesezdaní a rozhodnou se k rozchodu, mohou se, jsou-li schopni, dohodnout, přičemž tato dohoda nepodléhá schválení soudem. Naproti tomu u rozcházejících se manželů je uzavřená dohoda schválená soudem základním předpokladem, aby mohlo dojít k rozvodu manželství.⁸¹

V případě vyostřenějších vztahů mezi rodiči, kteří nedochází ke společnému konsensu ohledně péče, styku a ostatních záležitostí týkajících se dítěte, je na místě vydání autoritativního rozhodnutí soudu na návrh jednoho nebo obou rodičů.

Co se týče procesních souvislostí rozhodování o styku s dítětem a souvisejících záležitostech, tak stěžejním procesním předpisem je ZŘS, kdy zakotvená právní úprava je rozdělena na předběžnou úpravu poměrů dítěte (§ 452 – 465 ZŘS), právní úprava řízení ve věci samé (§ 466 – 477 ZŘS) a zvláštní

⁸⁰ Ust. § 891 odst. 1 OZ

⁸¹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Úprava povinností a práv k nezletilým dětem v případě rozchodu a rozvodu rodičů*. Právní rozhledy, 2016, roč. 24, č. 1, s. 12-16.

ustanovení týkající se řízení ve věcech navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí (§ 478 – 491 ZŘS) a rovněž úprava týkající se výkonu rozhodnutí (§ 500 -510 ZŘS). Primárně se v rámci soudního řízení ve věcech nezletilých aplikuje právě tento předpis za subsidiárního použití OSŘ.

Úprava procesních pravidel ve věcech nezletilých však nevyplývá pouze ze ZŘS, ale rovněž z mezinárodního práva. Mezi prameny mezinárodního práva věnující se řešené oblasti můžeme zařadit ÚPrDt a EÚPrDt.

V rámci diplomové práce, kdy je tématem „Styk s dítětem“, se budu zabývat zejména řízení ve věci styku s nezletilým dítětem, jež je upraveno v ustanovení § 466 ZŘS – 477 ZŘS. Zákonné ustanovení § 466 ZŘS říká⁸², že v řízení soud rozhoduje zejména ve věcech jména a příjmení nezletilého dítěte, péče o nezletilé dítě, výživy nezletilého dítěte, styku s nezletilým dítětem, rodičovské odpovědnosti, poručenství, atd., z čehož plyne, že soudní řízení ve věcech nezletilých jsou ZŘS upravena pouze demonstrativně. Nejsou zde upravena opatření podle ustanovení § 13 a 13a ZSPO která nejsou shodná s výchovnými opatřeními podle ustanovení § 925 OZ ani s řízením podle ustanovení § 971 odst. 2 OZ.⁸³

S ohledem na to, že na zahájení a průběhu řízení ve věcech péče soudu o nezletilé je dán veřejný zájem, je zákonem svěřeno oprávnění státnímu zastupitelství do některých typů řízení vstupovat či dokonce podat návrh na zahájení řízení.

V souvislosti s probíraným tématem se budu zabývat zejména řízením ve věcech určení styku s nezletilým dítětem.

Zákonem se tímto míní nejen úprava styku rodiče s dítětem, ale rovněž ostatních osob příbuzných nebo jinak blízkých, u kterých je potřebné upravit rozsah styku autoritativním rozhodnutím soudu. Narážíme jednak na ustanovení § 888 OZ, ustanovení § 927 OZ a dále se v rámci řízení může soud zabývat dílčím právem nebo naopak povinností rodičů předávat si informace o dítěti, jež je upraveno v ustanovení § 890 OZ a čl. 2 Úmluvy o styku. Ačkoli je vyčteno a

⁸² Viz ustanovení § 466 ZŘS

⁸³ SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020, s.1012.

vnímáno do jisté míry řízení o úpravě styku s nezletilým dítětem samostatně, nelze přehlížet i důležitou roli určení, který z rodičů bude o dítě pečovat, nebudou-li mít v péči dítě oba. I z pohledu ÚS ČR se tyto dva aspekty rodičovské odpovědnosti úzce prolínají a uplatňují se stejná kritéria při rozhodování o nich, kdy ÚS akcentoval, že: „*Z ústavněprávního pohledu platí stejné základní principy a stejná kritéria pro rozhodování o úpravě styku s dítětem a pro rozhodování o péči o něj, neboť mezi instituty péče o dítě a práva styku s dítětem panuje značná obsahová shoda. V obou situacích je základní povinností rozhodujícího orgánu sledovat a chránit především nejlepší zájem dítěte. Byť nejde o jediné hledisko při rozhodování, a je třeba zvažovat i jiné oprávněné zájmy, nejlepší zájem dítěte má při vyvažování s nimi vysokou prioritu. Rozhodují-li obecné soudy o úpravě styku, je třeba vycházet z toho, že právem obou rodičů je v zásadě stejnou měrou o dítě pečovat a podílet se na jeho výchově, s čímž koresponduje i právo samotného dítěte na péči obou rodičů.*“⁸⁴

Ze shora citovaného rozhodnutí ÚS je třeba neopomenout významnost ústavně garantovaného základního práva podle čl. 32 odst. 4 Listiny⁸⁵, podle kterého mají oba rodiče právo o děti pečovat a obstarávat jejich výchovu a naopak děti mají právo na péči a výchovu od svých rodičů. Soudy v rámci rozhodování o styku musí prioritně rozhodovat tak, aby byla v co nejširší míře naplněna tato práva a péče o dítě byla mezi rodiče spravedlivě rozdělena. Rozhodne-li soud o svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů, měl by v zásadě soud určit styk nerezidentního rodiče s nezletilým dítětem tak, aby byl v co nejširší možné míře naplněn tento požadavek. V případě, že by takovým rozhodnutím soudu byla dána výrazná nevyváženost mezi vykonávanou péčí oběma rodiči, musí být toto rozhodnutí opřeno o legitimní argumenty, proč tomu tak je, v opačném případě by se jednalo o jednoznačně protiústavní rozhodnutí.

Jak už jsem v předchozí kapitole uváděla, zákon nevylučuje, aby styk rodiče s nezletilým dítětem probíhal i nepřímou formou kupříkladu přes video hovor, formou SMS zpráv nebo jiným způsobem a není tedy ani vyloučeno, aby o takovém styku bylo rozhodnuto. Jako příklad takového případu můžeme uvést

⁸⁴ Viz blíže Nález ÚS ze dne 27. 11. 2019, sp. zn. IV. ÚS 2630/19-3

⁸⁵ Čl. 32 odst. 4 Listiny: „*Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.*“

Usnesení KS v Ústí nad Labem – pobočka Liberec ze dne 11. června 2012, sp. zn. 73 Co 286/2012, kdy byla uložena povinnost matce, umožnit otci styk s nezletilou dcerou K. každý týden přes video hovor prostřednictvím Skype, neboť se otec zdržoval v zahraničí. Otec se domáhal vydání předběžného opatření, aby tato povinnost matce byla uložena, neboť se rodiče nebyli schopni dohodnout ohledně styku otce s nezletilou. KS došel k závěru, že je potřeba prozatímně upravit poměry účastníků a konstatoval, že v souladu s čl. 2 písm. a) Úmluvy o styku se stykem rozumí jakákoliv forma komunikace mezi dítětem a rodičem. V obdobných odůvodněných případech je tedy možné osobní kontakt rodiče s dítětem nahradit i jinou formou, například zmiňovaným hovorem přes Skype nebo nyní přes více užívaný Facebook.

V souvislosti s procesními aspekty řízení ve věcech nezletilých dětí byly přijaty Pokyny Výboru ministrů k justici vstřícné dětem (tzv. *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice*), kdy si tyto pokyny kladou za cíl vykonávat justici v rámci členských států Rady Evropy tak, aby odpovídala potřebám dětí. Podle těchto pokynů se považuje justice jako vstřícná dětem, splňuje-li požadované znaky jako je přístupnost, rychlost, pečlivost, přizpůsobivost a soustředěnost na potřeby dětí, respektující právo na řádný proces, právo účastnit se soudního řízení a rozumět mu, respektující právo na soukromý a rodinný život a respektující právo na tělesnou integritu a důstojnost.⁸⁶

Přijaté Pokyny hodnotím jako správné, neboť v řízeních týkajících se nezletilých dětí je potřeba postupovat odborně, dostatečně rychle a s potřebnou mírou opatrnosti.

5.1. Příslušnost soudu

Ve věci nezletilých jsou v prvním stupni věcně příslušné okresní soudy, což vyplývá z ustanovení § 3 odst. 1 ZŘS, dle kterého: „*Pro řízení v prvním stupni jsou příslušné okresní soudy, nestanoví-li zákon jinak*“. Podle ustanovení § 467 odst. 1 ZŘS: „*Pro řízení příslušný obecný soud nezletilého dítěte*.“ Podle

⁸⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik, s 210.

ustanovení § 4 odst. 2 ZŘS se obecným soudem nezletilého miní soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popřípadě jiných rozhodujících skutečností, své bydliště. Pro určení místní příslušnosti se užijí ustanovení OSŘ a soud smí zkoumat místní příslušnost předtím, než začne jednat ve věci samé a účastníci smí uplatnit námitku místní nepříslušnosti nejpozději při prvním prováděném úkonu.

Jakmile je jednou řízení ve věci péče o nezletilé zahájeno, je u tohoto soudu veden spis nezletilého a u tohoto soudu se vedou i následující řízení týkající se nezletilého, jakož i spis o všech jeho sourozencích, neboť opatření, o kterém je rozhodnuto u jednoho z nich zpravidla bude platit i pro ostatní. Místní příslušnost se pak řídí zásadou *perpetuatio fori*, kdy místní příslušnost založena prvním rozhodnutím soudu ve věci pak trvá po celou dobu řízení.⁸⁷

V případě, že dojde ke změně bydliště nezletilého, a v této souvislosti by bylo nepraktické dále pokračovat u již určeného příslušného soudu, je možné příslušnost přenést, a to v souladu s ustanovením § 5 ZŘS, a to v zájmu nezletilého. Ve věci nezletilého se však nemůže jednat o delegaci příslušnosti vhodnou v souladu s ustanovením § 12 ZŘS, kdy k tomuto závěru rovněž došla rozhodovací praxe obecných soudů, kdy bylo judikováno, že: „*Ustanovení 5 z.ř.s. je zvláštním ustanovením, které umožňuje změnit místní příslušnost soudu poté, co byla založena ve smyslu § 11 odst. 1 věty druhé o.s.ř. Předpokladem přenesení příslušnosti je změna okolností významných pro určení místní příslušnosti ve smyslu § 4 odst. 2 a § 467 odst. 1 z.ř.s. a zároveň respektování zájmu nezletilého dítěte. Tato zvláštní úprava má přednost před ustanovením § 12 odst. 2 o.s.ř., které tudíž ve věcech péče o nezletilé zásadně nelze použít.*“⁸⁸

Příslušnost soudu a případné přenesení příslušnosti musí být v souladu se základními atributy justice vstřícné dětem a je třeba vždy zkoumat, zda by přenesení příslušnosti nebylo dítěti k tíži. V praxi často nastává situace, kdy rodič podá nový návrh při změně poměrů k soudu podle nového bydliště nezletilého dítěte, aniž by si uvědomil nebo vůbec věděl, že se zpravidla řízení vede u soudu,

⁸⁷ Viz ustanovení § 11 odst. 1 OSŘ: „*Řízení se koná u toho soudu, který je věcně a místně příslušný. Pro určení věcné a místní příslušnosti jsou až do skončení řízení rozhodné okolnosti, které tu jsou v době jeho zahájení. Věcně a místně příslušným je vždy také soud, jehož příslušnost již není možné podle zákona zkoumat nebo jehož příslušnost byla určena pravomocným rozhodnutím příslušného soudu.*“

⁸⁸ Rozhodnutí NS ČR ze dne 30. srpna 2018, sp. zn. 29 Nd 243/2018

kde je veden spis nezletilého bez ohledu na změnu bydliště, pak by musel tento soud vyslovit místní nepřislušnost v souladu s ustanovením § 105 OSŘ.⁸⁹ Naproti tomu se dá v odůvodněných případech předpokládat, že na tento soud bude příslušnost přenesena z hlediska praktičnosti, což vyvolává otázku, zda se jedná o justici vstřícné dětem. Zde je třeba dle mého soudu uvážit dva základní atributy, a to rychlost soudního rozhodování a pečlivost rozhodování soudu. V případě fixace místní příslušnosti na původně místně příslušný soud lze předpokládat, že soud zpravidla rozhodne rychleji o případné změně poměrů u nezletilého dítěte, ale to nemusí být vždy výhra. Je třeba dbát zvýšené pozornosti u pečlivého rozhodování, kdy soud musí přihlídnout ke všem skutkovým okolnostem a především zájmu dítěte, proto může být někdy lepší variantou přenesení příslušnosti.

Ustanovení § 467 odst. 2 ZŘS upravuje situaci, kdy není znám příslušný soud a není možné, aby tento včas zakročil. V tomto případě rozhoduje soud, v jehož obvodu se nezletilý zdržuje, ale ihned jak je to možné, postupuje se věc soudu příslušnému.

5.2. Zahájení řízení

Obecně můžeme řízení ve věcech nezletilých rozdělit na řízení, jež je možno zahájit pouze na návrh zákonného zástupce nebo nezletilého nebo řízení, která lze zahájit i bez návrhu (§ 13 ZŘS). Řízení je zahajováno v souladu s ustanovením § 468 ZŘS. Soud rozhoduje na návrh zákonného zástupce ve významné záležitosti dítěte, na níž se rodiče nedohodnou nebo již o ní rozhodl jeden z rodičů a z rozhodování vyloučil druhého rodiče.⁹⁰ V případě, že se jedná o jednání, která byla učiněna opatrovníkem nebo poručníkem, tak je takové řízení možné zahájit i *ex officio*.⁹¹

Zmiňované ustanovení ve svém odst. 2 upravuje řízení, jež je možné zahájit na návrh nezletilého nebo zákonného zástupce a jedná se o řízení ve věci přiznání

⁸⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik, s. 215.

⁹⁰ Ustanovení § 877 odst. 1 OZ: „Nedohodnou-li se rodiče v záležitosti, která je pro dítě významná zejména se zřetelem k jeho zájmu, rozhodne soud na návrh rodiče; to platí i tehdy, vyloučil-li jeden rodič z rozhodování o významné záležitosti dítěte druhého rodiče.“

⁹¹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Princip oficiality v řízeních o úpravě styku s nezletilým dítětem*. Právní rozhledy, 2016, roč. 24, č. 10, s. 360-365.

svéprávnosti nezletilému dítěti a ve věci přivolení souhlasu a odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatnému provozování obchodního závodu nebo jiné obdobné výdělečné činnosti.

Třetí odstavec ustanovení potom upravuje situace, kdy se rozhoduje o návrhu na předběžné opatření podané podle ustanovení § 452 ZŘS, kdy rozhoduje obecný soud OSPOD jako navrhovatele. Následně po rozhodnutí o tomto zvláštním druhu předběžného opatření a po jeho výkonu zpravidla dojde k předání věci soudu příslušnému v souladu s ustanovením § 467 ZŘS. Navazujícím řízením je pak řízení o péči o nezletilého, jež zahajuje příslušný soud i bez návrhu.⁹²

Povaha řízení ve věcech nezletilých je ovládána zásadou oficiality, kdy soud postupuje z úřední povinnosti a naplňují se jeho činností základní požadavky justice vstřícné dětem. Soud je povinen rovněž přijímat podněty ostatních osob, velmi často OSPOD a vyhodnotit, zda jsou dány podmínky pro zahájení řízení. O zahájení řízení pak soud rozhodne usnesením, proti němuž je nepřipustné odvolání a musí být zároveň přesně určeno, o jakých subjektivních právech a povinnostech účastníků má být rozhodováno.⁹³

Co se týče řízení zahajovaného na návrh, tak návrh lze učinit, jak písemně, tak rovněž ústně do protokolu, což vyplývá z ustanovení § 14 ZŘS⁹⁴. Takto učiněný návrh na zahájení řízení by měl přesně vymezovat, čeho se navrhovatel domáhá, ale v rámci rozhodovací praxe soudů se často setkáváme i s návrhy, které ne úplně přesně vymezují, čeho se domáhají a nechávají tak na úvaze soudu, aby například rozhodl o výši výživného nebo četnosti a rozsahu styku s nerezidentním rodičem. Z tohoto tedy dovozujeme, že návrhy, které do jisté míry můžeme označit jako neúplné, soud neodmítne, ale projedná, neboť postupuje vždy v zájmu nezletilého dítěte a je třeba odlišit od sporných řízení, kdy žalobce musí vždy přesně vymezit předmět řízení.

⁹² SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020, s. 1029-1031.

⁹³ LAVICKÝ, Petr. *Civilní proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Praktický komentář, s. 45.

⁹⁴ Ust. § 14 ZŘS: „Ústně do protokolu je možné učinit návrh na zahájení řízení a návrh na nařízení výkonu rozhodnutí, jen jde-li o řízení, které lze zahájit i bez návrhu nebo jde-li o řízení o povolení uzavřít manželství, řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí, řízení o určení a popření rodičovství a řízení ve věcech osvojení.“

5.3. *Účastníci řízení a průběh řízení*

Ustanovení § 6 odst. 1 ZŘS říká, že: „*V řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, je účastníkem řízení navrhovatel a ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno.*“ Takže jednak bude účastníkem řízení navrhovatel a vždy bude účastníkem řízení nezletilé dítě, neboť o jeho právech má být v řízení rozhodováno. Drtivá většina řízení týkajících se nezletilých představuje pomyslný trojúhelník, kdy účastníky jsou dítě a jeho rodiče, ale jsou i řízení, kde může být okruh účastníků rozšířen o pěstouny, prarodiče, poručníky, apod.

Povaha průběhu řízení je dána povahou nesporného řízení. Ustanovení § 20 a 21 ZŘS upravuje průběh řízení nesporného řízení, které je ovládáno zásadou vyšetřovací, kdy soud v zásadě musí zjistit všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí a není vázán pouze skutečnostmi a důkazy, které uvádí a předkládají účastníci tak, aby byl zjištěn skutečný skutkový stav, což je dáno rovněž tím, že na výsledku řízení je dán veřejný zájem.

V souvislosti se zásadou vyšetřovací je sice soud vázán zásadou materiální pravdy, ale nevylučuje to ani ukončení řízení při skutkové nejistotě, kdy tuto nelze překonat pro objektivní skutečnost. Při takových objektivních skutečnostech, které nastanou, může soud rozhodnout použitím rozumné úvahy a za reflexe obvyklých poměrů v daném místě nebo osob se stejným nebo obdobným postavením. V průběhu se počítá i s procesní aktivitou účastníků, kteří jsou rovněž vázáni procesní aktivitou, kdy zákon rovněž připouští použití sankce za nesoučinnost. Ze závěrů praxe obecných soudů je dlouhodobě konstatováno, že v rámci nesporných řízení mají účastníci břemeno tvrzení o okolnostech, o kterých mohou tvrdit pouze oni.⁹⁵ Platí však, že soud je vždy povinen postupovat tak, aby byl zjištěn pravý stav věcí.⁹⁶

Co se týče právního zastoupení účastníků řízení v rodinně právních věcech, tito se mohou nechat zastoupit advokátem, přičemž není vyžadována specializace advokáta přímo na rodinné právo. Někteří autoři ve světle zahraniční právní

⁹⁵ Z usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. listopadu 1999, sp. zn. 24 Co 279/99

⁹⁶ SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020, s 37-43.

úpravy vyjadřují obavy, že advokáti často nerozeznávají hranice mezi pokyny klienta a zájmem nezletilého dítěte. Killarová například uvádí, že je možné se v praxi velmi často setkat s tvrzením, že rodinnému právu rozumí každý a rovněž poukazuje na rozdílnost pojetí v ČR a v Německu, kde jsou advokáti přímo specializovaní na rodinné právo v souvislosti s tzv. Cochemskou praxí.⁹⁷ V této souvislosti lze vyhodnotit německou praxi jako více prospěšnou nezletilým dětem, o jejichž poměrech se rozhoduje ve srovnání s českou praxí. Jak se nepochybně někdy stává, tak advokáti prosazují zejména zájem klienta, jak je koneckonců jejich povinností a tento je v mnoha případech v rozporu s opravdovým zájmem dítěte. V tomto smyslu, ač nepovažuji zavedení seznamu advokátů zaměřujících se na rodinné právo, jako je tomu v Německu, za vhodné, tak mám za to, že by advokáti měli být dostatečně v této citlivé oblasti proškoleni a měli by přistupovat k těmto kauzám odlišně.

Účastníkovi řízení může být rovněž ustanoven opatrovník, a to s ohledem na omezení ve svéprávnosti, pak je jeho opatrovníkem ten, jenž mu byl ustanoven v řízení ve věci opatrovnictví člověka. V jiných případech ustanovuje soud opatrovníka ad hoc, například rodiči neznámého pobytu.⁹⁸

5.3.1. Postavení nezletilého v řízení před soudem

Ustanovení § 20 OSŘ obecně upravuje způsobilost účastníků řízení a s ohledem na zmiňované ustanovení tedy může každý před soudem činit úkony v tom rozsahu, v jakém jsou svéprávní. U nezletilých je pak nutno vycházet z ustanovení § 31 OZ, kdy je jim přiznána svéprávnost v takovém rozsahu s ohledem na jejich rozumovou a volní vyspělost. Nelze však zcela aplikovat ustanovení OZ i na soudní řízení tak, aby nezletilý mohl sám v řízení vystupovat sám za sebe. Pro tyto důvody je zakotveno v § 23 OSŘ, že v řízení má být nezletilý zastoupen zákonným zástupcem či opatrovníkem⁹⁹. V tomto ohledu tedy

⁹⁷ Viz KILLAROVÁ, T. In ROGALEWICZOVÁ, R., CIRBUSOVÁ, M. *Cochemská praxe v České republice* [online]. [cit. 2021-02-28]. ISBN 978-80-263-0999-4. Dostupné z: https://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/Evropsky_projekt_Rozvoj_partnerstvi/Sborniky/Cochemska_praxe_v_CR.pdf

⁹⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. s. 244.

⁹⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. s. 260-261.

vyvstává otázka, zda rezolutně nezletilý nemůže nikdy podat návrh na zahájení řízení. Dle mého soudu je na místě s ohledem na zmiňované ustanovení OZ přihlídnout k rozumové a volní vyspělosti nezletilého. K tomuto se rovněž vyjádřil ÚS ČR, který akcentoval, že možnost nezletilého obrátit se na soud nelze přehlížet.¹⁰⁰

Nezletilé dítě má v řízení vždy stěžejní postavení, a proto je nutné zajistit rozhodnutí v jeho nejlepším zájmu. Předpokladem pro správné rozhodnutí primárně rodičů, ale rovněž soudu, u kterého probíhá řízení o poměrech nezletilého dítěte, je reflexe je zájmu, přání a názoru dítěte na věc. Právo dítěte být informován o všech věcech, které se ho týkají, jakož i právo svobodně vyjádřit svůj názor na věc nebo probíhající řízení, je jedno ze stěžejních základních práv každého dítěte.¹⁰¹

Právo dítěte vyjádřit svůj názor je právně zakotveno například v čl. 12 ÚPrDt, kdy právo dítěte vyjádřit se ke všem záležitostem, které se ho týkají, souvisí rovněž s jeho rozumovou vyspělostí a věkem a tedy vyspělostí svůj názor formulovat a sdělit jej. Dítě má tedy rozhodně právo na to být slyšen a vyjádřit svůj názor v průběhu řízení.

Rovněž Úmluva o styku hovoří o právu dítěte mít informace o všech záležitostech, které se ho týkají a s ohledem na svůj věk rovněž právo vyjadřovat se, pakliže to není přímo v rozporu s jeho nejlepším zájmem.

Dle ustanovení § 867 odst. 2 OZ se u dítěte staršího dvanácti let má za to, že je schopno přijmout informaci, vytvořit si vlastní názor a tento názor sdělit. Je však nutno podotknout, že toto ustanovení nevyklučuje mladší děti z možnosti svůj názor sdělit, k čemuž opakovaně došel i ÚS ČR.¹⁰²

Ustanovení § 100 odst. 3 OSŘ říká, že: „V řízení, jehož účastníkem je nezletilé dítě, které je schopno formulovat své názory, soud postupuje tak, aby byl zjištěn jeho názor ve věci. Názor nezletilého dítěte soud zjistí výsledkem dítěte. Názor dítěte může soud ve výjimečných případech zjistit též prostřednictvím jeho

¹⁰⁰ Nález ÚS ČR ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14

¹⁰¹ TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá péče*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty, s. 29.

¹⁰² TOMĚŠOVÁ, Jana. Výslech dítěte v soudním řízení. *Právní prostor* [online]. 20.2.2020 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/vyslech-ditete-v-soudnim-rizeni>

zástupce, znaleckého posudku nebo příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Výslech dítěte může soud provést i bez přítomnosti dalších osob, lze-li očekávat, že by jejich přítomnost mohla ovlivnit dítě tak, že by nevyjádřilo svůj skutečný názor; přítomnost důvěrníka dítěte, který není jeho zákonným zástupcem a o jehož účast u výslechu dítě požádá, může soud vyloučit jen tehdy, je-li jeho přítomností mařen účel výslechu. K názoru dítěte soud přihlíží s přihlédnutím k jeho věku a rozumové vyspělosti.“

S ohledem na výše uvedené by soud v zásadě měl zjistit názor dítěte a tím se do jisté míry řídit, je-li to v jeho nejlepším zájmu. Není sice zákonem stanovena žádná věková hranice, kdy je možné dítě postavit před soud, je však na soudcích a jejich odborných znalostech, aby v nejlepším zájmu dítěte rozhodli a případně požadovali vyjádření dítěte. V případě, že právo dítěte sdělit svůj názor soudu nebude realizováno, ačkoli s ohledem na jeho vyspělost, realizováno být mělo, mohlo by se jednat o porušení ústavně garantovaného práva na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny. Obligatočně by však dítě mělo být vyslechnuto, vyžaduje-li to přímo nezletilé dítě.

Obdobně ÚS judikoval, že: *„Zejména v soudních řízeních, která se dotýkají osobnostních práv dítěte a kde názor dítěte hraje významnou roli (například řízení o změně příjmení dítěte), by měly soudy přistupovat ke zjištění názoru dítěte velmi pečlivě. Skutečnost, že dítě nebylo před odvolacím soudem slyšeno a odvolací soud a odvolací soud změnil pro dítě příznivé (z pohledu dítěte) rozhodnutí soudu prvního stupně, může vést k porušení práva na spravedlivý proces chráněného čl. 36 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. V závislosti na věku dítěte a jeho rozumové vyspělosti by dítěti mělo být umožněno, aby svůj názor účastníka řízení „obhájilo“ i před odvolacím soudem.“¹⁰³*

Ve vztahu ke kritériu soudu při rozhodování, tedy přání dítěte, Ústavní soud uvedl, že *„za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je nutné jeho přání považovat za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu.“* Současně však zdůraznil, že *„není možné, aby obecné soudy postoj*

¹⁰³ Nález ÚS ČR ze dne 4. listopadu 2015, sp. zn. IV. ÚS 3900/14-2

nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a aby své rozhodnutí založily toliko na jeho přání, nikoliv na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů“¹⁰⁴

Je třeba shrnout, že názor a přání dítěte jsou stěžejními kritérii při rozhodování obecných soudů o jejich poměrech, ale je třeba rovněž neopomíjet na komplexní posouzení okolností daného případu. Nelze tedy rozhodovat toliko na základě vysloveného přání dítěte.

5.4. Rozhodnutí ve věci samé

Soud rozhoduje ve věci samé v souladu s ustanovením § 471 ZŘS¹⁰⁵ o tom, co bylo vymezeno jako předmět řízení. Soudu se zákonem ukládá, aby ve věci rozhodoval s největším urychlením. Nejsou-li dány důvody zvláštního zřetele hodné, aby vydal soud rozhodnutí ve věci samé do 6 měsíců od zahájení řízení a pokud rozhodnutí vydá po této lhůtě, tak v odůvodnění uvede, proč nebylo možné lhůtu dodržet. Zde se jedná o lhůtu pořádkovou, která byla do zákona včleněna až novelou v roce 2017. I přesto, že se jedná o pořádkovou lhůtu, tak při jejím překročení musí soud dostatečně zdůvodnit, aby bylo rozhodnutí přezkoumatelné. Soud má tedy za úkol, aby řízení proběhlo bez zbytečných průtahů a činit opatření, aby nedocházelo k úmyslným průtahům ani ze strany účastníků.¹⁰⁶

Podle ustanovení § 26 ZŘS: „*Soud může překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhají, jestliže řízení bylo možno zahájit i bez návrhu.*“ Ze zmiňovaného ustanovení vyplývá, že soud nemusí zpravidla vydat pouze zamítavý rozsudek, ale může přijmout jiné řešení, než které bylo navrhováno. Typickým příkladem může být návrh na zvýšení nebo snížení výživného, kdy je účastníkem navrhováno, aby došlo ke snížení výživného, ale soud nemusí jen zamítnout, ale může rovněž potom, co přihlédne ke všem

¹⁰⁴ Nález ÚS ČR ze dne 16. června 2015, sp. zn. II. ÚS 2943/14

¹⁰⁵ § 471 ZŘS: (1) *Ve věci samé rozhoduje soud rozsudkem ve věcech podle § 466 písm. a) až f), g), jde-li o jmenování nebo zproštění funkce opatrovníka pro správu jmění dítěte, podle § 466 písm. i) až k), m), n), jde-li o svěření dítěte do pěstounské péče, o její zrušení, nebo o změnu práv a povinností pěstouna, a podle § 466 písm. p) a q).*

(2) *Ve věcech péče soudu o nezletilé rozhoduje soud s největším urychlením. Nejsou-li dány důvody zvláštního zřetele hodné, vydá soud rozhodnutí ve věci samé zpravidla do 6 měsíců od zahájení řízení; vydá-li soud rozhodnutí po uplynutí této lhůty, uvede v odůvodnění rozhodnutí skutečnosti, pro které nebylo možné tuto lhůtu dodržet.*

¹⁰⁶ SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020, s. 1038.

skutkovým okolnostem a poměrům rodiče, rozhodnout o zvýšení výživného apod.

107

I s ohledem na ustanovení § 26 ZŘS musí soud postupovat v souladu se zásadou předvídatelnosti rozhodování soudu, tedy musí být zřejmé, jaký postoj soud zaujímá a účastník má právo se vyjádřit k tomu, o čem má být rozhodováno.

Rozhodnutí ve věci samé se skládá z části výrokové a odůvodnění, přičemž výroková část je ta, která je schopna účastníky právně zavazovat a v odůvodnění jsou obsaženy úvahy a argumenty soudu, o které výrokovou část opřel. Co se týče formulace výroků, tak u těch je třeba klást důraz na jejich přesnou formulaci, aby bylo zřejmé, jakých práv a povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti, se rozhodnutí dotýká a jak. Jejich nutnou součástí je přesné vymezení nezletilého, kterého se rozhodnutí týká. V případě, že by se jednalo o výrok týkající se styku dítěte s rodičem, tak soud musí ve výroku uvést jméno, příjmení a datum narození nezletilého a dále přesně vymežit, jak je rodič oprávněn se stýkat s dítětem o všední dny, víkendy, svátky, prázdniny, Vánoce atd. včetně hodin a rovněž uvede místo předání a navrácení dítěte. U rozvádějících se párů, které mají společné dítě, je nejprve nutné rozhodnout o poměrech nezletilého dítěte. V případě, že jsou rodiče schopni se domluvit, mohou uzavřít Dohodu o poměrech nezletilého, kterou soud může pouze schválit a v takovém případě by soud ve výrokové části pouze schválil navrhovanou dohodu rodičů. V opačném případě autoritativně rozhodne potom, co proběhne řízení a soud bude mít skutkový stav za prokázaný a budou provedeny všechny podle jeho soudu podstatné důkazy.

5.4.1. Dohoda rodičů a určení styku rozhodnutím soudu

Dojde-li k rozchodu rodičů, kteří jsou schopni spolu komunikovat a dohodnout se na všech podstatných záležitostech týkajících se společného dítěte, není třeba tyto otázky řešit rozhodnutím soudu. Problém nastává ve chvíli, kdy je rozchod tak bouřlivý a emotivní, že komunikace, natož společná dohoda není možná. Konflikty rodičů, jež se týkají úpravy styku nerezidentního rodiče s dítětem, můžeme bezesporu označit za velmi obtížně řešitelné. Dohoda tedy

¹⁰⁷ Viz blíže Usnesení NS ČR ze dne 28. června 2011, sp. zn. 21 Cdo 2229/2010, Rozsudek NS ČR ze dne 29. 03. 2012, sp. zn. 30 Cdo 1686/2011

přichází v úvahu, kdy jsou rodiče, i přes vzájemné rozpory, schopni a ochotni se dohodnout v zájmu dítěte, neboť v nejlepším zájmu dítěte je situace, kdy rodiče spolu komunikují a nepřenáší na dítě žádné negativní emoce vůči druhému rodiči.

Zákon výslovně stanovuje, že o otázkách týkajících se společného dítěte se mají rodiče dohodnout a v případě, že dohoda není možná, je možné obrátit se na soud. U dohody rodičů zákon neukládá povinnost, aby tato byla schválena soudem v případě nesezdaného páru. Žili-li však rodiče v manželství a chtějí se rozvést, musí nejprve soud rozhodnout o poměrech společného nezletilého dítěte a uzavřená dohoda tedy musí být soudem schválena.¹⁰⁸

Na rozdíl od úpravy péče nebo výživného, které musí být přesně a určitě dohodou vymezeno, kdy soud tuto schvaluje, tak u styku není dána povinnost přesně určit, jak bude styk probíhat a soud v podstatě může pouze konstatovat, že styk nerezidentního rodiče bude uskutečňován podle vzájemné dohody rodičů.¹⁰⁹

Pro nerezidentního rodiče bude vždy zpravidla výhodnější, aby dohoda byla uzavřena písemně a styk byl přesně vymezen, neboť je-li dohoda pouze ústní a nejsou stanovena základní pravidla, může dojít ke konfliktní situaci jako následek toho, že každý rodič očekává od dohody něco jiného a vymahatelnost práva bude rovněž podstatně obtížnější. V případě, že bude taková dohoda mezi rodiči uzavřena pouze v ústní formě, může docházet k zesílení postavení rezidentního rodiče, který takového postavení může lehce zneužít. Opět se tímto dostáváme k možnému bránění ve styku nerezidentnímu rodiči ve styku s dítětem. Lze tedy vyhodnotit, že je jistě moudré, aby si rodiče stanovili pravidla jasně a nejlépe tak, aby bylo možné tato pravidla vymáhat. Na druhou stranu pokud jsou rodiče vyjít si vstříc, umožňuje to jistou pružnost. Nálezem ÚS ČR ze dne 29. srpna 2012, sp. zn. II. ÚS 2748/2012 bylo konstatováno: „...je především věcí rodičů, aby po vzájemné dohodě umožnili dětem co nejširší kontakt s oběma rodiči, neboť soud nemůže svým obecným výrokem zajistit bezproblémové fungování vzájemných rodinných vztahů.“

¹⁰⁸ TOMEŠOVÁ, Jana. Dohody rodičů – soudem schválené a mimosoudní. *Právní prostor* [online]. 17.10.2019 [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/dohody-rodicu-soudem-schvalene-a-mimosoudni>

¹⁰⁹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Vymezení základního rámce dohod rodičů o styku s dítětem* [online]. 10. 3. 2020 [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/03/10/vymezeni-zakladniho-ramce-dohod-rodicu-o-styku-s-ditetem/>

Zcela zásadním atributem, který by rodiče měli reflektovat a který je bohužel často přehlížen, jsou představy nezletilého dítěte o tom, jak často a jak by si přálo, aby styk s nerezidentním rodičem probíhal. V zásadě platí, že mají rodiče i po rozchodu stejná práva a povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti a v souvislosti s tím mají oba právo stejnou měrou o dítě pečovat a vychovávat jej.

Téměř ideálním stavem po rozchodu rodičů by bylo, kdyby měli rodiče dítě ve střídavé péči nebo byl uplatněn tzv. rozšířený styk rodiče s dítětem, aby oba rodiče výchovně působili stejnou měrou a nerezidentní rodič tak prožíval s dítětem i všední dny a řešil s ním každodenní starosti. Často tomu tak ale není a jeden z rodičů je považován za toho „pravého pečujícího“ rodiče a nerezidentní rodič jen za toho, kdo si dítě „půjčuje“. Rogalewiczová uvádí, že: *„...náhornou ukázkou, kdy jsou rezidentní rodiče považováni za „nadřazené“, jsou případy, kdy styk je upraven soudním rozhodnutím včetně vymezení doby, kterou dítě může strávit s nerezidentním rodičem během letních prázdnin. S tím, že nerezidentní rodič má přednostní právo na volbu termínů, v nichž bude styk s dítětem realizovat“¹¹⁰*. Zpravidla tedy nerezidentní rodič oznamuje rezidentnímu rodiči tyto termíny a ten by je měl následně respektovat, což v určitém smyslu vyrovnává postavení rezidentního a nerezidentního rodiče, jak autorka ostatně uvádí, s čímž do jisté míry i souhlasím, ale zase narážíme na otázku, zda to tak opravdu vždy je.

S ohledem na výše je dle mého soudu uzavírání pouze ústních dohod o vymezení styku s nezletilým dítětem poměrně riskantní, neboť k plnění takových dohod nemusí docházet vždy podle souladných představ obou rodičů. Je sice pravdou, že výhoda takových dohod je jejich pružnost a někteří rodiče spolu vychází dobře a nemají tedy potřebu nic písemně upravovat, ale i tak je vždy dobré alespoň základní rámec nějak postavit na jisto pro případ budoucích neshod.

Jak jsem již výše uváděla, tak druhou možností, jak vymežit rozsah styku a jakým způsobem bude styk s nerezidentním rodičem probíhat, je autoritativní rozhodnutí soudu. Nastává v situaci, kdy rodiče nejsou schopni se na těchto

¹¹⁰ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Vymezení základního rámce dohod rodičů o styku s dítětem* [online]. 10. 3. 2020 [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/03/10/vymezeni-zakladniho-ramce-dohod-rodicu-o-styku-s-ditetem/>

záležitostech dohodnout a trvají nepřekonatelné rozpory mezi nimi a namísto nich, pak rozhoduje v zájmu nezletilého dítěte soud.

5.5. Výkon rozhodnutí

Výkon rozhodnutí přichází v úvahu v případě, že soudní rozhodnutí není dobrovolně plněno a není třeba jeho plnění vymoci jiným způsobem. Právní úprava výkonu rozhodnutí je obsažena v § 500 a násl. ZŘS. Výkon rozhodnutí oproti úpravě obsažené v OSŘ je poměrně odlišný, i když jde o nucený výkon soudního rozhodnutí. Soud musí pro výkon rozhodnutí rovněž zjistit, z jakých důvodů nebylo ze strany povinného rodiče plněno.¹¹¹

Může jít o případy, kdy rezidentní rodič neumožňuje nebo fakticky brání ve výkonu styku nerezidentního rodiče s nezletilým dítětem v rozporu s rozhodnutím soudu. Důvody bránění ve styku mohou vyplývat z obav rezidentního rodiče, že se nerezidentní rodič řádně o dítě nepostará, vystaví ho nebezpečí nebo by se na něm mohl dopustit násilí. Mohou být i důvody zcela nesmyslné, pro které se rodič snaží pouze brojit proti tomu, aby si nezletilé dítě udržovalo vztah s nerezidentním rodičem.

Nutno rovněž uvést další odlišnost od výkonu rozhodnutí podle OSŘ, kdy cílem je splnění povinnosti, která nebyla dobrovolně splněna a směřuje k následnému dodatečnému splnění, kdežto u vymáhání povinnosti ve věcech péče nebo styku s nezletilým dítětem nelze takovou povinnost splnit dodatečně. Cílem výkonu rozhodnutí podle ZŘS ve věcech péče a styku s nezletilým je tedy zajištění, že povinnost rodiče bude splněna v budoucnu.¹¹²

V souladu s judikaturou ÚS nelze výkon rozhodnutí vykládat jako snahu trestat povinného rodiče, nýbrž jako snahu tohoto rodiče donutit k plnění v budoucnu. ÚS ČR judikoval svým Nálezem ze dne 19. dubna 2016, sp. zn. II. ÚS 3489/15-1, že: „*primární účel pokuty uložené podle ustanovení § 502 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, nespočívá v sankcionování povinného rodiče a dobrovolné nesplnění povinnosti, nýbrž je prostředkem*

¹¹¹ VÍTKOVÁ, Veronika. *Výkon rozhodnutí o úpravě styku rodiče s dítěte*. Acta Iuridica Olomucensia, 2015, roč. 10, č. 2, s. 163-172

¹¹² ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. s. 284.

donucení povinného, aby respektoval právní poměry založené vykonatelným titulem. Jejím uložením je totiž sledována ochrana zájmu jednoho z účastníků řízení na respektování právních poměrů založených vykonatelným rozhodnutím soudu a má tak zásadně charakter prostředku směřujícího k ochraně práva na nerušený rodinný život (čl. 10 odst. 2 Listiny, čl. 8 Úmluvy).“

Velmi častým případem, kdy dochází k nerespektování soudního rozhodnutí určujícího styk s nerezidentním rodičem, je nemoc dítěte. Rezidentní rodič sdělí nerezidentnímu rodiči, že nelze styk realizovat pro nemoc dítěte.¹¹³ Jsou případy, kdy je nemoc dítěte nebo úraz objektivní příčinou, proč nelze styk realizovat, a to zejména u těch nemocí či úrazů závažnějších. Jak jsem však již výše uváděla, tak u běžných nachlazení nebo případů, kdy si dítě rozbije koleno na hřišti, nejde o objektivní překážku pro realizaci styku.

5.5.1. Průběh výkonu rozhodnutí

U výkonu rozhodnutí ve věcech péče o nezletilé se místní příslušnost určuje zpravidla podle obecného soudu nezletilého (§ 500 odst. 1 ZŘS), je jím tedy okresní soud určený podle bydliště nezletilého. V těchto věcech třeba rozlišovat mezi výkonem rozhodnutí na peněžité plnění (např. výživné) a na nepeněžité plnění. U majetkového plnění je typické zahájení na návrh oprávněného a uplatňuje se zásada dispoziční. V opačném případě může být výkon rozhodnutí nařízen i bez návrhu oprávněného, i když převažujícím případem bude návrh oprávněného.¹¹⁴

Krajský soud v Plzni ve svém usnesení ze dne 14. prosince 2015, č.j. 13 Co 377/2015 konstatoval: „*K nařízení výkonu rozhodnutí ve věci péče o nezletilé může soud i od 1. 1. 2014 přistoupit nikoliv jen na návrh, ale také z moci úřední.*“

Podkladem pro výkon rozhodnutí jsou rozhodnutí či soudem schválené dohody ve věci péče o nezletilé dítě nebo rozhodnutí či dohody o styku s dítětem a rovněž ve věcech navrácení nezletilého dítěte u mezinárodních únosů.

¹¹³ ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik, s 287.

¹¹⁴ SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020, s. 1089-1093.

Soud postupuje dále v souladu s ustanovením § 501 ZŘS, když primárně vyzve toho, kdo neplní povinnost, která byla uložena rozhodnutím soudu nebo schválenou dohodou a tento nebyl v rozhodnutí poučen o následcích případného nedodržení soudního rozhodnutí a poučí jej o možnosti výkonu rozhodnutí pomocí pokut nebo odnětí dítěte. Současně soudu poskytuje v tomto smyslu důležitou součinnost příslušný OSPOD, který má za úkol vést povinného k dobrovolnému plnění.¹¹⁵

5.5.2. Způsoby výkonu rozhodnutí

Výkon rozhodnutí se následně provádí dvěma možnými způsoby, a to ukládáním pokut v souladu s ustanovením § 502 ZŘS nebo v souladu s ustanovením § 504 odnětím dítěte, o kterém soud vždy rozhoduje s ohledem na konkrétní případ. Soud však může postupovat i podle ustanovení § 503 ZŘS a zvolit další vhodná opatření.

Je-li výkon rozhodnutí uložením pokut dostatečně efektivní a účelný, může soud uložit povinnému pokutu, jež nepřesahuje částku ve výši 50.000,- Kč a tuto může soud ukládat i opakovaně, a to do doby, než bude vymáhaná povinnost splněna. Soud ukládá pokutu s přihlédnutím k osobě povinného, a to zejména za zohlednění možnosti povinného pokutu uhradit a rovněž, zda je pokuta schopna na povinného dostatečně působit, aby byla povinnost v budoucnu splněna.¹¹⁶ Možnost opakování uložení pokuty reaguje na případy, kdy ani po uložení pokuty nižší výše není plněno, a proto soud může reagovat uložením přísnější, vyšší pokuty.

K problematice ukládání pokut se vyjádřil rovněž ÚS v případě, kdy byla matce uložena pokuta za nerealizovaný styk, kdy jejich dvě společné děti odmítaly styk s otcem. ÚS v nálezu ze dne 11. srpna 2015, sp. zn. III. ÚS 3462/14 zdůraznil, že: „*výchovné působení rodiče na dítě, a to i ve smyslu rozhodnutí soudu o výchově, nikdy nesmí překročit racionální mez a mělo by respektovat rozhodnutí dítěte tak, aby byly naplněny požadavky stanovené čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte...Pokud nelze dítě i přes adekvátní výchovné působení*

¹¹⁵ Viz ust. § 501 ZŘS

¹¹⁶ LUTNÁ, Romana. *Uložení pokuty v případě nerealizovaného styku*. Právo a rodina, 2016, roč. 18, č. 10. s. 20-23

přesvědčit, že mají jít k otci, jeví se ukládání pokut jako nesmyslné a neplnící zákonem předvídaný účel, tj. zajistit splnění povinnosti. V souladu s principy vyjádřenými v Úmluvě o právech dítěte je vyloučeno, aby kterýkoli z rodičů nutil dítě k plnění povinnosti všemi prostředky. Sankční působení soudu tak postrádá reálný objekt, tedy vůli ovlivnitelné lidské jednání, na které by mohlo reálně působit.“

Vedle ukládání pokut může soud zvolit postup podle § 503 ZŘS, jeví-li se tento postup jako účelný a je-li předpoklad, že bude upuštěno od dalšího neplnění povinnosti. Jedná se o další čtyři možné postupy směřující k donucení plnění povinného a někdy tyto kroky rovněž směřují k uklidnění poměrů nezletilého dítěte. Ustanovení § 503 odst. 1 písm. a) ZŘS upravuje situaci, kdy soud za účelem uklidnění a uspořádání vztahů mezi rodiči, může nařídít tomu, kdo neplní soudní rozhodnutí o péči o dítě či styk s dítětem, schůzku s mediátorem. Donucovací efekt tohoto opatření je podstatně nižší, neboť stačí pouze dostavit se na setkání se mediátorem.¹¹⁷

Dalším možným opatřením je tzv. *plán navykacího režimu* podle § 503 odst. 1 písm. b) ZŘS, o kterém jsem se rovněž již zmiňovala. Jedná se o plán, kdy si má dítě na druhého rodiče postupně zvykat a kontakt s dítětem probíhá pod kontrolou pověřené osoby. V praxi se nejedná o často užívané opatření.

Ustanovení § 503 odst. 1 písm. c) ZŘS umožňuje, aby soud při výkonu rozhodnutí rozhodl o tom, aby styk s dítětem probíhal pod kontrolou OSPOD. Dle mého názoru tento postup není příliš šťastný v případě realizace styku mimo pracovní dny nebo dokonce o svátcích. Pracovníci OSPOD jsou státními zaměstnanci a jejich ochotu pracovat nad rámec své pracovní doby bych příliš nepřeceňovala, ačkoli jde o zájem nezletilých dětí.

Poslední možností upravenou v § 503 odst. 1 písm. d) ZŘS je nařízení setkání s odborníkem z oblasti pedopsychologie, což je poměrně nová záležitost v našem právním řádu a účelnost jeho aplikace je těžší hodnotit.

Varianta podle § 504 ZŘS tedy představuje nejzazší možné řešení a soud k němu přistupuje až v posledním případě. Selhaly-li všechny výše uvedené

¹¹⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik, s 292.

postupy, pak nařídí soud výkon rozhodnutí odnětím dítěte. Jedná se o nejcitelnější zásah a je potřeba při něm postupovat co možná nejrychleji bez zbytečných průtahů a zpravidla za součinnosti OSPOD, který soudu poskytuje potřebné poznatky z rodinného prostředí. V některých velmi vyhrocených případech, kdy povinný odmítá dítě předat, je na místě součinnost Policie ČR nebo obecní policie, popřípadě justiční stráž. ¹¹⁸

5.6. Náklady řízení

Podle § 11 odst. 1 písm. a) ZSoP se jedná o řízení, které je osvobozené od soudních poplatků, neboť se jedná o klasické nesporné řízení, ve kterých se neuplatňuje náhrada nákladů řízení podle výsledku, a to z důvodu, že účastníci proti sobě nestojí v kontradiktorním postavení. Náhradu je pak možné přiznat pouze výjimečně v ojedinělých případech, a to v těch, lze-li alespoň částečně hovořit o úspěchu v řízení a přistoupily-li i další okolnosti odůvodňující přiznání náhrady nákladů řízení. ¹¹⁹

Ustanovení § 24 ZŘS však říká, že: „*Soud může uložit náhradu nákladů řízení zcela nebo částečně tomu, kdo podal návrh na zahájení řízení, ačkoli šlo o svévolné a zjevně bezúspěšné uplatňování práva.*“ Jedná se o takové podání účastníka, jehož jediným účelem bylo způsobit újmu ve prospěch navrhovatele a zjevně bezúspěšným uplatňováním práva je takové uplatňování, které se projeví bez pochyby v základu jako neoprávněné. Pro postup podle zmiňovaného ustanovení je třeba splnit kumulativně podmínky. ¹²⁰

U výkonu rozhodnutí platí obecně, že náklady řízení za výkon rozhodnutí podle § 500 a násl. ZŘS nese povinný, neboť svým zaviněním způsobil nařízení výkonu rozhodnutí. Někdy je možné použít k úhradě nákladů prostředky, jež povinný uhradil v rámci výkonu rozhodnutí. Specifika náhrady nákladů řízení upravuje § 505 a násl. ZŘS.

¹¹⁸ SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020, s. 1102.

¹¹⁹ LAVICKÝ, P., In LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 79.

¹²⁰ SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020, s. 59.

5.7. Řízení o odvolání

Účastníci řízení mají zpravidla právo podat řádný opravný prostředek proti rozhodnutí soudu prvního stupně, se kterým nejsou spokojeni a mají za to, že takové rozhodnutí je nesprávné.

Ustanovení § 476 stanovuje: „Schválil-li soud ve věcech péče soudu o nezletilé rozsudkem dohodu rodičů, nejsou rodiče oprávněni podat odvolání do výroku, jímž byla dohoda schválena.., Už ze samotné podstaty dohody musí být zřejmé, že se proti ní není možné odvolat, neboť by byl popřen její samotný smysl. Soud může však navrhanou dohodu rodičů neschválit, a to v případě, že je ve zjevném rozporu se zájmy nezletilého dítěte nebo je v rozporu s kogentními normami. V případě, že soudu navržená dohoda rodičů nebude schválena, mají možnost obrátit se s opravným prostředkem na odvolací soud. Jakmile je však dohoda schválena, nelze se proti ní z logiky věci odvolat a pokud by odvolání bylo podáno, soud by jej musel odmítnout jako odvolání podané neoprávněnou osobou.¹²¹

6. Zásahy státu do práva na styk s dítětem

Zpravidla je v zájmu dítěte, aby se stýkalo s oběma rodiči a ti o něj pečovali stejnou měrou, i když již nesdílí společnou domácnost a v péči má dítě pouze jeden z rodičů. V praxi se však setkáváme s případy, kdy je třeba kontakt rodiče s dítětem omezit nebo zakázat, a to s ohledem na blaho dítěte. O takovém zásahu do základního práva rodiče, které plyne rovněž z čl. 32 Listiny a čl. 8 EÚLP (právo na rodinný život), hovoříme potom často v souvislosti se zásahy do rodičovské odpovědnosti.

6.1. Omezení a zákaz styku

Osobní styk s dítětem představuje základní předpoklad pro rozvíjení rodinných a emocionálních vazeb mezi rodičem a dítětem, kdy právě z osobního

¹²¹ SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020, s.1055-1056.

kontaktu dítě profituje a je prostřednictvím něj vykonávána rodičovská odpovědnost. Ustanovení § 891 odst. 2 OZ umožňuje soudu, aby styk s dítětem omezil nebo zakázal, je-li to v zájmu nezletilého dítěte. Omezení nebo dokonce zákaz styku musí být podloženo závažnými důvody, kdy tyto mohou být na straně rodiče, který porušuje nebo neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti nebo na straně dítěte, které styk s dítětem rezolutně odmítá.¹²² Závažnými důvody pro podložení rozhodnutí soudu o omezení či zákazu styku s nezletilým dítětem vyplývají zejména z porušování povinností vyplývajících pro rodiče z rodičovské odpovědnosti, tedy zejména povinnost péče o dítě a péče o jeho zdraví i psychický vývoj nebo povinnost dítě řádně vychovávat apod.

Soud musí zvážit, zda jsou důvody pro omezení nebo zákaz styku natolik závažné, aby bylo možné rozhodnout. Závažným důvodem zcela jistě není dán v případě rozdílného názoru na výchovu druhého rodiče nebo aktivity, které s dítětem druhý rodič podniká. Závažným důvodem bude zcela určitě natolik závažné jednání vůči dítěti, pro které je vedeno trestní řízení nebo jsou závažným způsobem zanedbávány povinnosti v souvislosti s péčí o dítě a dalšími dílčími povinnostmi anebo i soustavně vyvíjený psychický tlak a manipulace s dítětem.

123

Jako vhodný příklad můžeme uvést Rozhodnutí NS ČR ze dne 17. října 2012 sp. zn. 30 Cdo 2991/2012, kterým bylo rozhodnuto ve věci úpravě styku s nezletilou dcerou, přičemž byl současně zakázán styk otce s nezletilou. V průběhu řízení bylo prokázáno, že se otec vůči nezletilé dopustil zavrženíhodného protiprávního jednání, pro které byl rovněž obžalován. S ohledem na zájmy nezletilé, kdy ze strany otce hrozilo možné opakování zavrženíhodného jednání, byl styk s nezletilou zakázán. Bylo rovněž konstatováno, že: „...zájem nezletilé N. na dalším bezproblémovém vývoji včetně psychického zdraví je podle názoru odvolacího soudu jednoznačně nadřazen zájmu otce pokračovat v kontaktech s ní. Zákaz styku s nezletilou N. přitom není

¹²² TOMEŠOVÁ, Jana. Omezení a zákaz osobního styku rodiče s nezletilým dítětem, část I. *Právní prostor* [online]. 2.8.2017 [cit. 2021-03-02].

Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/omezeni-a-zakaz-osobniho-styku-rodice-s-nezletilym-ditetem>

¹²³ Např. Usnesení ÚS ze dne 5. 8. 2015, sp. zn. I. ÚS 873/15, kdy bylo konstatováno: „Okresní soud i krajský soud při rozhodnutí o zákazu styku stěžovatele s jeho dětmi zdůraznily, že prvořadý význam má zájem dětí. Vyšly z toho, že obě děti trpí posttraumatickou stresovou poruchou, kterou vyvolal stěžovatel, přičemž rovněž děti ho považují za původce svého stavu.“

výsledkem subjektivní manipulace dítěte s matkou, ale je nepřímým důsledkem, jenž byl prokázán znaleckým posudkem poruchového osobnostního sexuálního založení otce, které se projevuje směrem k dceři. Zákaz styku tak má příčinu objektivní, která není ovlivnitelná matkou ani žádným dalším subjektem, ale pouze samostatným otcem, a to ve smyslu zahájení odborné léčby.“

Omezit nebo zakázat styk je možné z důvodů na straně dítěte nebo rodiče. K omezení či dokonce zákazu může dojít v případě, že rodič se nedopustil zásadního zanedbání svých povinností, ale dítě styk s rodičem zkrátka odmítá. Omezením styku se rozumí zúžení rozsahu styku oproti nastavenému rozsahu styku. Může se jednat o omezení časové, kdy soud zkrátí vymezený čas, prodlouží mezidobí mezi styky nebo vyloučí přespání dítěte u rodiče.

Zákaz styku s dítětem potom nutno považovat za citelný zásah do rodičovské odpovědnosti, neboť tento rodič objektivně nemůže o dítě pečovat a vychovávat jej, proto je zákaz styku považován jako nejzazší možné řešení a přikročit k němu lze pro nejzávažnější důvody. Je v zájmu dítěte, aby případné omezení kontaktu s rodičem nebylo nepřekonatelné a rovněž ÚS došel k závěru, že je v zájmu dětí, aby byly jejich rodinné vazby obnoveny, neboť jejich přerušování znamená odříznutí od jejich kořenů, což může být ospravedlněno pouze dočasně a ve výjimečných případech.¹²⁴

Nutno rovněž akcentovat, že případné omezení nebo zákaz styku s nezletilým dítětem připadá v úvahu, kdy zatím nedošlo k porušení povinností rodiče nebo nedošlo k žádnému ohrožujícímu jednání, ale reálně takové jednání hrozí s ohledem na chování a psychický stav rodiče.¹²⁵

6.2. Zákaz a omezení styku v souvislosti se zásahem do rodičovské odpovědnosti

V souvislosti s omezením či zákazem styku s nezletilým dítětem lze hovořit rovněž o zásahu do rodičovské odpovědnosti představující podstatný zásah do

¹²⁴ Blíže viz Nález ÚS ze dne 16. ledna 2013, sp. zn. IV. ÚS 3890/12

¹²⁵ TOMEŠOVÁ, Jana. Omezení a zákaz osobního styku rodiče s nezletilým dítětem, část I. *Právní prostor* [online]. 2.8.2017 [cit. 2021-03-02]

Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/omezeni-a-zakaz-osobniho-styku-rodice-s-nezletilym-ditetem>

práv rodiče. OZ upravuje tři situace odstupňované podle závažnosti, kdy je možné rozhodnutím soudu zasáhnout do rodičovské odpovědnosti, a to pozastavením rodičovské odpovědnosti, omezením rodičovské odpovědnosti a zbavením rodičovské odpovědnosti.

Ustanovení § 869 OZ hovoří o situaci, kdy soud může výkon rodičovské odpovědnosti pozastavit, v případě brání-li rodiči ve výkonu rodičovské odpovědnosti závažná okolnost a je možné se domnívat, že je to v zájmu dítěte.

Podle § 870 OZ nevykonává-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost řádně a vyžaduje-li to zájem dítěte, tak soud může rozhodnout o omezení rodičovské odpovědnosti, přičemž je současně stanoven rozsah omezení.

Posledním nejcitelnějším zásahem je zbavení rodičovské odpovědnosti, což upravuje § 871 OZ a takový zásah připadá v úvahu v zásadě, zneužívá-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon, anebo svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon závažným způsobem zanedbává, stejně tak v případě, že rodič proti svému dítěti spáchá úmyslný trestný čin anebo použil-li jej ke spáchání trestného činu.

6.2.1. Pozastavení rodičovské odpovědnosti a styk s dítětem

Čeho si můžeme na první pohled povšimnout, tak zákonodárce výslovně neupravil, jak má být následně upraven styk s dítětem, pozastaví-li soud výkon rodičovské odpovědnosti. Lze tedy dovodit, že rodič, kterému je rodičovská odpovědnost pozastavena, má právo se s dítětem stýkat, kdy k tomuto bude pravděpodobně nejčastěji docházet formou tzv. nepřímého styku, neboť se pozastavení rodičovské odpovědnosti nejčastěji týká rodičů ve výkonu trestu nebo rodičů, kteří jsou dočasně v zahraničí anebo jsou dočasně zdravotně indisponovaní a neschopni povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti vykonávat. NS svým rozhodnutím ze dne 29. března 2012, sp. zn. 30 Cdo 1686/2011 judikoval: *„Pozastavení rodičovské zodpovědnosti je vystavěno na objektivním principu a na rozdíl od omezení a zbavení rodičovské zodpovědnosti nemá sankční charakter. Zásadním důvodem, pro který soud může přistoupit k pozastavení výkonu rodičovské zodpovědnosti, je jediné skutečnost, že to z objektivních důvodů vyžaduje zájem dítěte. Jestliže soud pozastaví výkon*

rodičovské zodpovědnosti u jednoho rodiče, znamená to, že formálně je tento rodič i nadále nositelem rodičovské zodpovědnosti, ale práva a povinnosti z ní vyplývající nemůže vykonávat.“

6.2.2. Omezení rodičovské odpovědnosti a styk s dítětem

K omezení rodičovské odpovědnosti dochází v případě, že rodič svoji rodičovskou odpovědnost nevykonává řádně nebo ji závažnějším způsobem zanedbává. Co se týče rozhodnutí o omezení rodičovské odpovědnosti, ten představuje výčet, v jakých právech a povinnostech je rodič omezen, přičemž z takového rozhodnutí vyplyne i skutečnost, zda je omezen stýkat se s dítětem. Omezení rodičovské odpovědnosti v praxi spočívá zejména v omezení ve správě majetku a velmi často tak rozhodnutí nemá vliv na právo rodiče osobně se stýkat s dítětem.¹²⁶

Je-li současně rozhodnutím o omezení rodičovské odpovědnosti omezen styk rodiče s dítětem, musí být tímto sledován legitimní cíl a být v souladu se zájmy dítěte, proto je třeba, aby případné omezení bylo přiměřené porušení povinností a práv ze strany rodiče.

6.2.3. Zbavení rodičovské odpovědnosti a styk s dítětem

Podle ustanovení § 872 věty druhé OZ: *„Dojde-li ke zbavení rodiče rodičovské odpovědnosti, zůstává rodiči právo osobně se stýkat s dítětem jen v případě, že soud rozhodne o zachování tohoto práva rodiči s přihlédnutím k zájmu dítěte.“* Při zbavení rodičovské odpovědnosti současně rodič ztrácí právo s dítětem se stýkat, pokud tedy výslovně soud nerozhodne, že rodič má právo na styk s dítětem.

Zbavení rodičovské odpovědnosti představuje prostředek *ultima ratio*, a aby šlo o zásah do práv rodiče odůvodněný, musí dojít ze strany rodiče ke zneužívání nebo závažnému zanedbávání rodičovské odpovědnosti, zpravidla je takové

¹²⁶ TOMEŠOVÁ, Jana. Omezení a zákaz osobního styku rodiče s nezletilým dítětem, část II. *Právní prostor* [online]. 4.8.2017 [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/omezeni-a-zakaz-osobniho-styku-rodice-s-nezletilym-ditetem-cast-ii>

počinání rodiče vedeno zlým úmyslem. Je tedy zřejmé, že soud musí primárně zkoumat, zda nelze situaci vyřešit mírnějším prostředkem, například omezením styku.¹²⁷

Jak lze z již řečeného dovodit, soud může rozhodnout, že je v zájmu dítěte, aby přetrvalo právo stýkat se s dítětem, i když došlo ke zbavení rodičovské odpovědnosti, a to i stykem nepřímým prostřednictvím různých telekomunikačních prostředků. Zcela zásadním je tedy zájem dítěte a zpravidla bude třeba i odborného vyjádření, zda je na místě, aby styk rodiče s dítětem byl nadále realizován, aby nebyly zcela přetrhány rodinné vazby.

¹²⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ a kol., Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. I. vydání, Praha: C.H. Beck, 2014, s.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se věnovala otázce styku s dítětem jako jednoho z aspektů rodičovské odpovědnosti, přičemž základním cílem práce bylo vytvořit ucelený text o právních otázkách týkajících se předmětného tématu pro Českou republiku. Podle mého názoru se v rodinném právu jedná o jednu z nejtěžších otázek, neboť se nejedná jen o řešení otázky právní, ale zpravidla také otázky sociální. Jedná se totiž o řešení nastavení vztahů uvnitř rodiny, zejména vztahů rodiče a dítěte, a to většinou po rozchodu rodičů. Současně jsem chtěla poukázat na náročnost uspořádání vztahů po rozvodu či rozchodu rodičů a nároky kladené na soud, aby rozhodl v co nejlepším zájmu dítěte a tedy poukázat na složitost rodinného práva jako celku.

Práci jsem rozdělila na kapitoly a podkapitoly, kdy každá z těchto kapitol se věnuje jednotlivým otázkám souvisejícím s problematikou realizace styku, jakož i otázkám obecných pro uvedení čtenáře do problematiky rodinného práva.

První kapitolu tvoří několik podkapitol věnujících se základním pojmům stěžejním v rodinném právu a slouží jako úvod do problematiky. Druhá kapitola se věnuje institutu tzv. rodičovské odpovědnosti, jež je zcela zásadním pojmem pro diplomovou práci, neboť právo osobního styku rodiče s dítětem z něj přímo pramení. Kapitola třetí rozebírá právo osobního styku rodiče s dítětem, jakož i možné formy realizace styku vždy s ohledem na blaho dítěte. Na tuto kapitolu navazuje kapitola čtvrtá, která popisuje některá problematická úskalí, která v rámci realizace styku mohou nastat. Pátá kapitola se věnuje procesním aspektům, neboť otázky rodinně právní je nutno odlišit od klasického sporného řízení a zohlednit specifika, kdy se rozhoduje o poměrech nezletilého dítěte. V poslední šesté kapitole jsem poukázala na nutnost reflektovat situace, kdy dochází k omezení či dokonce zákazu styku s nezletilým dítětem, a to rovněž v souvislosti se zásahem do rodičovské odpovědnosti, tedy výkonu práv a povinností rodiče jako celku.

Dle mého soudu třeba neustále zdůrazňovat důležitost a podstatu úpravy rodinně právních vztahů, kdy tato musí vždy reagovat na aktuální rozpoložení ve společnosti. Treba akcentovat na několikrát řečené, že oba rodiče jsou v zásadě

oprávnění a povinni o dítě pečovat spravedlivě stejnou měrou, je-li to možné, i když je dítě svěřeno do výlučné péče jednoho z nich.¹²⁸ Rodiče velmi často opomíjejí skutečných zájmů svých dětí a snaží se svým jednáním spíše „zavařit“ druhému rodiči, k čemuž by soud měl důrazně přihlídnout.

Ve své práci jsem dospěla k závěru, že jakkoli se lidé mohou jevit a tvrdit o sobě, že jsou rozumní, v řešení sporů o děti se teprve pozná jejich rozumnost. Ačkoli se rozhodovací praxe snaží prosazovat a vyzdvihovat práva dětí v souladu tzv. *justicí vstřícnou dětem*, je spor o děti často velmi vyčerpávající, a to zejména pro dítě, které je pouhou obětí sporu rodičů. Závěrem bych proto ráda apelovala na všechny rodiče (i potenciální), aby na toto pamatovali a nezatěžovali děti zbytečnými a často také malichernými spory.

¹²⁸ Nález ÚS ze dne 15. března 2016, sp. zn. III. ÚS 2298/15

Cizojazyčné resumé

The subject of this diploma thesis entitled „Contact with a child as a part of the parental responsibility“ is to provide interpretation some essential concepts of family law and then to provide opinion on the theme from a legal and also human point of view. In my opinion this diploma thesis is not only legal theme, but also social, psychological and theme solving everyday life troubles.

In this diploma thesis I deal with questions of family law connected with realization personal or impersonal contact parent with a child. Substantial part of the thesis is dedicated to forms of realization of contact, content and extent of the contact and also to situations, when contact is not realized from some reason. In the end of the thesis is necessary to not forget about procedural aspects and also cases, when the contact between parent and child is restricted or prohibited.

Although the main sources of the thesis is positive legislation, commentary literature and relevant monograph, integral part of the thesis is analyzing and study case law. The aim of the thesis is to create coherent text, which provides interpretation and reflection some issues connected with realization of personal or impersonal contact between parent and child, whereas it is not only description of legislation.

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

- HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1380 s. ISBN 978-80-7400-503-9
- HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Rodinné právo. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. xl, 355 stran. Academia iuris. ISBN 978-80-7400-644-9
- KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. I. vydání. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2009, ISBN 978-80-210-5053-2
- LAVICKÝ, Petr. *Civilní proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Praktický komentář, ISBN 978-80-7478-986-1
- NOVÁK, Tomáš, Simona CORRADINIOVÁ a Radim VYPUŠŤÁK. *Kontakt s dětmi po rozvodu: jak nepřijít o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-910-6
- NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4110-9
- RADVANOVÁ, S. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-578-7
- ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-342-1
- ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Komentář*, Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1936
- SVOBODA, Karel. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-788-0
- ŠÍNOVÁ, R., WESTPHALOVÁ, L. a KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. 350 s. Teoretik. ISBN 978-80-7502-179-3
- TRÁVNÍČEK, M. *Střídavá péče*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015. xviii, 126 s. Právní instituty. ISBN 978-80-7400-596-1

- ŠÍNOVÁ, Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-74-8
- ZUKLÍNOVÁ, M., DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., a kol. *Občanské právo hmotné*. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 196 s. ISBN 978-80-7478-325-8

Odborné články

- LUTNÁ, Romana. *Uložení pokuty v případě nerealizovaného styku*. Právo a rodina, 2016, roč. 18, č. 10. s. 20-23
- PAVELKOVÁ, B., *K pojmu „rodičovská práva a povinnosti“*. Právní obzor, 2009, č. 1, s. 50-56
- ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Princip oficiality v řízeních o úpravě styku s nezletilým dítětem*. Právní rozhledy, 2016, roč. 24, č. 10, s. 360-365.
- ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Úprava povinností a práv k nezletilým dětem v případě rozchodu a rozvodu rodičů*. Právní rozhledy, 2016, roč. 24, č. 1, s. 12-16.
- ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Náhrada škody způsobené neuskutečněním styku s dítětem ve stanoveném termínu*. Právo a rodina, 2014, roč. 16, č. 1, s. 8-13
- SCHÖN, M. *Výkon rodičovské odpovědnosti rodičem s omezenou svéprávností*. Právní rozhledy, 2014, č. 13-14, s. 492-495
- VÍTKOVÁ, Veronika. *Výkon rozhodnutí o úpravě styku rodiče s dítěte*. Acta Iuridica Olomucensia, 2015, roč. 10, č. 2, s. 163-172

Právní předpisy

- Císařský patent č. 946/1811 Sb.z.s., obecný zákoník občanský
- Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném
- Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
- Úmluva o právech dítěte, sdělení č. 104/1991 Sb.
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, sdělení č. 209/1992 Sb.
- Úmluva o styku s dětmi, sdělení č. 91/2005 Sb.
- Úmluva o výkonu práv dětí, sdělení č. 54/2001 Sb.
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Rozhodnutí soudu

- Nález Ústavního soudu ze dne 19. dubna 2001, sp. zn. IV. ÚS 695/2000
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. května 2005, sp. zn. II. ÚS 554/04
- Nález Ústavního soudu ze dne 20. února 2007, sp. zn. II. ÚS 568/06
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2011, sp. zn. 21 Cdo 2229/2010
- Nález Ústavního soudu ze dne 16. ledna 2013, sp. zn. IV. ÚS 3890/12
- Nález Ústavního soudu ze dne 25. září 2014, sp. zn. I. ÚS 3216/13
- Nález Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. srpna 2015, sp. zn. I. ÚS 873/15
- Nález Ústavního soudu ze dne 16. června 2015, sp. zn. II. ÚS 2943/14
- Nález Ústavního soudu ze dne 4. listopadu 2015, sp. zn. IV. ÚS 3900/14
- Nález Ústavního soudu ze dne 15. března 2016, sp. zn. III. ÚS 2298/15
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. května 2017, sp. zn. II. ÚS 4247/18
- Nález Ústavního soudu ze dne 26. července 2017, sp. zn. I. ÚS 1079/17
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. října 2017, sp. zn. I. ÚS 503/2016
- Nález Ústavního soudu ze dne 27. listopadu 2019, sp. zn. IV. ÚS 2630/19
- Nález Ústavního soudu ze dne 15. května 2020, sp. zn. II. ÚS 1191/17
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 6. února 1923, sp. zn. R I. 54/23

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. září 2003, sp. zn. 25 Cdo 2298/2002
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. března 2012, sp. zn. 30 Cdo 1686/2011
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. listopadu 1999, sp. zn. 24 Co 279/99
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 19. listopadu 2019, č. 64808/16
- Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 2. dubna 2009, C-523/07

Ostatní zdroje

- Důvodová zpráva k OZ. Dostupná na:
<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>
- KILLAROVÁ, T. In ROGALEWICZOVÁ, R., CIRBUSOVÁ, M. *Cochemská praxe v České republice* [online]. [cit. 2021-02-28]. ISBN 978-80-263-0999-4. Dostupné z:
https://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/Evropsky_projekt_Rozvoj_partnerstvi/Sborniky/Cochemska_praxe_v_CR.pdf
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. Vnitrostátní únos nezletilého dítěte – nový fenomén, který advokáti řeší. *Advokátní deník* [online]. 21. 8. 2020 [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/08/21/vnitrostatni-unos-nezletileho-ditete-novy-fenomen-ktery-resi-advokati-cim-dal-casteji/>
- TOMEŠOVÁ, Jana. Koronavirus a předávání dítěte mezi rodiči. *Právní prostor* [online]. 2020, 23. 3. 2020. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/koronavirus-a-predavani-ditete-mezi-rodici>
- TOMEŠOVÁ, Jana. Koronavirus a předávání dítěte mezi rodiči. *Právní prostor* [online]. 2020, 23. 3. 2020. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/koronavirus-a-predavani-ditete-mezi-rodici>
- TOMEŠOVÁ, Jana. Omezení a zákaz osobního styku rodiče s nezletilým dítětem, část II. *Právní prostor* [online]. 4.8.2017 [cit. 2021-03-03]. Dostupné

z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/omezeni-a-zakaz-osobniho-styku-rodice-s-nezletilym-ditetem-cast-ii>

- TOMEŠOVÁ, Jana. Výslech dítěte v soudním řízení. *Právní prostor* [online]. 20.2.2020 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/vyslech-ditete-v-soudnim-rizeni>
- TOMEŠOVÁ, Jana. Dohody rodičů – soudem schválené a mimosoudní. *Právní prostor* [online]. 17.10.2019 [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/dohody-rodicu-soudem-schvalene-a-mimosoudni>
- ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Vymezení základního rámce dohod rodičů o styku s dítětem* [online]. 10. 3. 2020 [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/03/10/vymezeni-zakladniho-ramce-dohod-rodicu-o-styku-s-ditetem/>
- ŘEZNÍČEK, David. *Střídavá péče versus široký rozsah styku* [online]. 10. 5. 2016 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/stridava-pece-versus-siroky-rozsah-styku-101176.html>
- První verze paragrafovaného znění, tzv. bílá kniha, srov. ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M. (hlavní zpracovatelé). *Návrh občanského zákoníku*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, bez vroč. (2005)